

Manuál Mimořádně Nadané dítě v rodině

Michal Martoch
Monika Martochová Dudová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2011

MANUÁL MIMOŘÁDNĚ NADANÉ DÍTĚ V RODINĚ

Michal Martoch
Monika Martochová Dudová

web: www.silnestranky.cz / e-mail: info@silnestranky.cz

Obsah

1. Úvod	2
2. Vyjasnění základních pojmů	3
2.1. Nadání a talent	3
2.2. Silné stránky	5
2.3. Slabé stránky	5
2.4. Mimořádně nadané dítě	6
2.5. Zneužitý talent a konflikt talentů	7
3. Nadání dospělých	9
4. Vliv rodiny na rozvoj nadání dítěte	10
4.1. Výchova dítěte	10
4.2. Negativní důsledky odměn ve výchově	11
4.3. Motivace dítěte	12
4.4. Pomoc rodičů při hledání životního povolání dítěte	14
4.5. Podpora nadání mezi sourozenci a vrstevníky	16
4. Nástroje pro identifikaci talentu a silných stránek	19
4.1. IQ – Inteligenční kvocient	19
4.2. EQ – Emoční inteligence	22
4.3. StrengthsFinder	24
4.4. Barvy života	26
4.5. Socionika	28
4.6. Zpětná vazba	29
5. Principy pro rozvoj potenciálu vašeho dítěte	31
5.1. Zvědavost	31
5.2. Bystrost a všímavost	35
5.3. Vytrvalost a překonávání překážek	37
5.4. Nezávislé myšlení	41
5.5. Kreativita – tvořivost	44
5.6. Odvaha riskovat	46
5.7. Moudrá rozhodnutí	49
5.8. Sociální inteligence	50
6. Závěr	53
7. Zdroje a informace pro další rozvoj nejen talentu	54
8. Použitá literatura	56

1. Úvod

„Ne každé dítě má stejný talent, schopnosti či motivaci, ale každé dítě má mít stejná práva, aby mohlo svůj talent, schopnosti nebo motivaci rozvíjet.“

- John F. Kennedy -

Žijeme v nejbohatší době ve známé historii lidstva. I když si to většina z nás neuvědomuje, tak průměrný člověk v ČR má vyšší životní úroveň než „středověký král“. Máme přebytek jídla, bydlení s veškerým komfortem a o náš život se stará řada automatů od pračky, přes mikrovlnku, automobil až po počítače a mobilní telefony.

A přesto se většina lidí necítí šťastnými. Nezbytné materiální zabezpečení je totiž pouze základní potřeba, a jakmile ji naplníme, tak začneme hledat více – tedy především pocit štěstí a naplnění v samotném životě. Štěstí a naplnění ovšem mají tu nevýhodu, že je nelze jen tak koupit za peníze. Vycházejí totiž zevnitř každého člověka. Naším cílem by mělo být je najít a neustále podporovat, což není vůbec jednoduché. Naštěstí existuje jasně směřování, a tím je naše nadání/talent.

Právě individuální nadání/talent každého z nás nám ukazuje, kterým směrem bychom se měli v životě vydat, abychom našli své štěstí a naplnění z naší seberealizace. A vůbec nezáleží na tom, jestli s hledáním začneme v 5 nebo v 60 letech. Jak řekl jeden moudrý člověk: „Samotným cílem je cesta“. Talent má totiž tu úžasnou vlastnost, že jej můžete rozvíjet po celý život.

Tento manuál by vám, rodičům, měl poskytnout ucelený přehled, jak pomoci sobě a svým dětem vaše/jejich nadání/talent uchopit a vhodně rozvíjet. Jednotlivé poznatky vycházejí ze zahraničních studií, z našich vlastních zkoumání a také z více než deseti let zkušeností v roli učitelů a vedoucích pracovníků. Na první pohled se totiž zdá, že děti jsou něco jiného než my dospělí. Ve skutečnosti jsme si ale velice podobní. Ať je nám deset nebo padesát, tak nás baví, motivují nebo nám vadí naprosto stejné věci.

Tak na nic nečekejte a začněte objevovat a podporovat (skrytý) potenciál svých dětí, partnera, rodičů nebo přátel a uvidíte, kolik radosti a nových možností vám to přinese!

Michal + Monika Martochovi

2. Vyjasnění základních pojmů

Pro správné pochopení a práci s manuálem cítíme, že je nutné hned v úvodu nadefinovat jednotlivé pojmy, které se budou textem prolínat. V podstatě dnes v této oblasti neexistují jednotné definice a jednotliví pracovníci s dětmi, psychologové i vědci používají své vlastní vyjádření. Pro účely publikace jsme vybrali ty, jež podle našeho názoru nejlépe odrážejí daný význam.

2.1. Nadání a talent

V rámci vnímání českého jazyka zde budeme pracovat s pojmy nadání a talent jako se synonymy, tedy **nadání = talent**.

Nadání či talent je přirozený způsob chování, myšlení a cítění člověka. Jedná se o vrozenou schopnost, kterou lze identifikovat již ve věku 3 let dítěte a jež se v průběhu let příliš nemění. Správnou podporou v oblasti rozvoje dovedností, znalostí a praxe jej lze rozvíjet do silných stránek.

TALENT SE V ČASE NEMĚNÍ

Společnost Gallup realizovala 23letou studii na Novém Zélandu (více než 1000 dětí), kde se potvrdilo, že osobnosti dětí ve věku 3 let ukazovaly významné podobnosti ve srovnání s věkem 26 let. Vyplyvá z toho, že ačkoliv lidé dělají v čase změny a naše osobnosti se přizpůsobují, tak ty nejhlubší osobnostní vlastnosti jsou relativně stabilní od dětství až po dospělost, stejně jako naše nadšení a zájmy. Současně je patrné, že kořeny naší osobnosti jsou viditelné již v mnohem mladším věku, než se původně myslelo.

Talent na „něco“ má každý člověk a ukazuje na naši individuální výjimečnost. Základem výchovy rodičů nebo učitelů je správně talent identifikovat a podporovat. Podobně jako pečujeme o semínko v květináči, aby nám z něj vyrostl nádherný strom, je naším posláním pečovat o talent dětí. Jen tak jim pomůžeme vyrůst v samostatné a šťastné jedince.

Příklad oblastí talentu/nadání podle Howarda Gardnera:

- **Hudební** – zahrnuje poslechové schopnosti, cítění rytmu a hudby. Takto nadané osoby mají dobrý hudební sluch – někdy dokonce absolutní – jsou dobré ve zpěvu, hraní na hudební nástroje nebo skládání hudby, při učení si rády pouštějí hudbu na pozadí.
- **Tělesně-pohybový** – výborně se učí vše zahrnující pohyb, například sporty nebo tanec, často mají tzv. pohybovou paměť – pamatují si věci skrze své tělo, spíše než obrazy nebo slova. Jsou manuálně zruční a mohou být výbornými řemeslníky, sochaři nebo malíři.

- **Verbálně-lingvistický** – určuje, jak dobře umí jedinec zacházet s jazykem, vyjadřovat se (i písemně), jak rychle se učí nový jazyk, apod. Jsou dobří v psaní, čtení, vyprávění příběhů a učí se nejlépe čtením, psaním poznámek, posloucháním a diskusí.
- **Interpersonálně-sociální** – týká se introspekce a sebereflexe, tito lidé bývají často introverti a raději pracují sami. Jsou si vědomi sami sebe a schopní dobře porozumět vlastním emocím a motivacím, nejlépe se učí, když se mohou věnovat problému v klidu sami.
- **Intrapersonální** – projevuje se v mezilidských vztazích a při jednání s jinými lidmi. Bývají extroverti, citliví na náladu ostatních a dobře pracují ve skupině.
- **Prostorově-mechanický** – jsou dobří ve vizualizaci a mentální manipulaci objektů, lehce řeší puzzle či hlavolamy, mají dobrou vizuální paměť a orientaci.
- **Logicko-matematický** – zahrnuje numerické schopnosti, tzv. kupecké počty, ale i abstraktní myšlení, schopnost logické analýzy a logického usuzování, blíží se nejvíce tomu, co označujeme „tradiční“ inteligencí.
- **Libovolně další** – doplňte si, co uznáte za vhodné. V podstatě můžeme říct, že talentů/nadání je nekonečné množství. Pouze záleží na úhlu pohledu a míře detailu.

Žádná z těchto oblastí talentu není nadřazená jiným. Samozřejmě se mohou vzájemně prolínat. Původně jsme zvažovali, že ke každé oblasti talentu přidáme několik jmen známých osobností. Nakonec jsme od toho upustili, protože by to mohlo vytvářet pocit nedosažitelnosti, což nechceme. Důležité je také upozornit, že tento výčet je pouze jeden z mnoha. Dále v textu vám ukážeme metody a nástroje pro identifikaci talentu a silných stránek, určené pro použití u vašich dětí. Zde uvidíte, že jednotlivé talenty lze rozdělit i do úplně jiných kategorií. Ani jedna z nich ovšem není správná nebo špatná. **Podstatné je mít neustále na vědomí, že každý člověk je talentovaný a jedinečný!** A takto i k lidem ve svém okolí pak přistupovat – s úctou a respektem k jejich schopnostem.

MOZEK KAŽDÉHO ČLOVĚKA

- *je mnohem přizpůsobivější a všestrannější než jakýkoli superpočítač*
- *dokáže se naučit sedm faktů za vteřinu, každou vteřinu vašeho života, a ještě mu zbude dost místa na to, aby se naučil víc*
- *s věkem se zlepšuje, když je správně používán*
- *není jen v hlavě – podle uznávané neurobioložky Candace Pertové se inteligence nenachází pouze v mozku, ale také v buňkách rozmístěných po celém těle; tradiční oddělování duševních pochodů, včetně citů, od zbytku těla už neplatí*
- *je jedinečný – ze sedmi miliard lidí, kteří dnes na Zemi žijí, a z více než devadesáti miliard, kteří tu kdy žili, nikdo není a nebyl jako vy, pokud tedy nemáte jednovaječné dvojče; vaše tvůrčí nadání, otisky prstů, výrazy obličeje, DNA a vaše sny jsou originální a jedinečné*
- *je schopen tvořit prakticky neomezené množství synaptických spojů nebo možných způsobů myšlení*

2.2. Silné stránky

Jednu z nejlepších definic silných stránek ukazují tento jednoduchý vzoreček:

Silné stránky = talent * časová investice

Časovou investicí se rozumí čas věnovaný do zvyšování praxe, do vzdělání, do rozvoje znalostí a dovedností.

Maximální využívání silných stránek v životě pak vede k dosažení úspěchu, ať už si pod tímto slovem představujete cokoli. Pro jednoho to může znamenat pracovní (finanční) úspěch, pro jiného uznání ostatních a pro dalšího třeba osobní spokojenost a radost ze života. Podobně jako existuje nespočet oblastí talentů, tak existuje i nekonečné množství definic úspěchu.

2.3. Slabé stránky

„Nemarněte čas tím, abyste vkládali dovnitř to, co tam chybí. Snažte se naopak vytáhnout ven to, co tam je.“

- Marcus Buckingham -

Slabé stránky jsou přesným opakem silných stránek. Jedná se o oblasti, které nám jsou naprosto cizí, jsme v nich hluboce podprůměrní a proto nás ve většině případů ani nebaví. Problém je v tom, že nás některé slabé stránky brzdí v našem dalším rozvoji. Řadu lidí to pak vede k tomu, aby se zaměřovali právě na jejich odstraňování. Podle tzv. pozitivní psychologie to je ale špatně. Člověk by se měl věnovat primárně rozvoji silných stránek a ty slabé rozvíjet jen do té míry, aby mu nebránily v dalším zlepšování. Tento postoj vychází z předpokladu, že každý člověk má celou řadu (desítky nebo možná i stovky) slabých stránek. Na jejich odstranění by mohl věnovat doslova několik svých životů. Vzhledem k našemu relativně krátkému životu ale tolik času ve skutečnosti nikdo z nás nemá, tak je logicky zbytečné se jimi zabývat.

Prakticky byste k tomu měli přistupovat tak, že nejdříve najdete a pochopíte své nedostatky a následně budete hledat cestu k jejich eliminaci.

Jak na slabé stránky:

- Sami budete pracovat na jejich odstranění. Tento přístup je vhodný pouze u krajních nedostatků, jež nelze vyřešit jiným způsobem. Například když musíte umět pracovat s počítačem, tak se to naučíte, protože bez počítače se dnes neobejde již téměř nikdo.

- **Vytvořte si systém, který nedostatky odstraní nebo usnadní.** Například máte-li špatnou paměť a na své okolí působíte jako nespolehlivý člověk, protože často zapomínáte, začněte si všechny úkoly poctivě zapisovat a pravidelně kontrolovat. Tím své paměti odlehčíte a v očích ostatních se stanete spolehlivým.
- **Najděte si partnera, který vás doplní.** Například, když nemáte schopnost vcítit se do druhých (empatie), tak si najděte partnera, kterého se budete ptát na zpětnou vazbu, jak to ta daná osoba myslela, a následovat jeho doporučení, co máte v dané situaci dělat.
- **Přestaňte dělat to, co vám nejde – změňte svou roli/školu/práci.** Není vaše dítě spokojeno na škole, kam chodí, protože ho to nebaví? Nesnášíte svou práci? Ihned začněte přemýšlet, jak to změnit. Existuje celá řada jiných činností, které vás budou bavit a zároveň vám přinesou očekávaný výdělek (peníze).

Pro představu uvádíme praktický příklad, jak najít „správnou“ míru, kde má ještě smysl odstraňovat slabé stránky. Jeden člen naší rodiny byl ve škole dyslektik a dysgrafik. Málem nedokončil ani učiliště, stále propadal a dělal reparáty. Na druhou stranu ale již od časného mládí miloval nejrůznější manuální práce – od lepení letadel, přes generální opravy motorek a aut až po opravy elektrozařízení. Nyní, po více než 10 letech praxe, je z něj špičkový řemeslník a odborník v oblasti práce se dřevem a dřevostaveb. Umí vyrobit v nejvyšší kvalitě nábytek, dveře, okna, schody nebo cokoliv jiného z masivu, stejně jako kuchyň z lamina. Vzhledem k tomu, že stavěl několik let dřevostavby, tak umí postavit také dřevěný dům. V tomto směru se zaměřil výhradně na to, v čem vynikal. Před dvěma roky se rozhodl své zkušenosti zúročit ve vlastním podnikání, a právě zde narazil na své slabé stránky. Nevěděl co s webem, reklamou, obchodem, jednáním se zákazníky, oceněním nabídky, účetnictvím, řízením financí, atd. Některé oblasti jako jednání se zákazníkem se naučil sám na kurzech a o další činnosti se stará jeho žena nebo bratr. Díky tomu může stát na vlastní volné noze a věnovat se tomu, co ho baví.

PENÍZE NEPŘINÁŠEJÍ ŠTĚSTÍ

Nezapomeňte na to, že samotné peníze nejsou žádným nositelem štěstí ani naplnění. Jsou pouze prostředkem a odměnou za výsledek konkrétní práce, která by vás měla primárně bavit. Nesnažte se proto z vašich dětí udělat úspěšné manažery nebo právníky (pokud k tomu nemají skutečný talent) za každou cenu. Jediné, co byste jim ve skutečnosti do budoucna způsobili, je velká nespokojenost a neštěstí v jejich vlastním životě.

2.4. Mimořádně nadané dítě

Pokud jste někdy přemýšleli o mimořádně nadaných dětech, tak na to rychle zapomeňte. Nic takového jako mimořádně nadané dítě nebo člověk totiž neexistuje.

Každé dítě má své jedinečné schopnosti v jiné oblasti a je úkolem dospělých umět je odhalit a nasměrovat. Není pak vůbec důležité, jestli člověk bude vynikat v práci vědce, ředitele, nebo z něj bude uklízečka či řidič nákladáku. Všechny tyto profese a činnosti jsou stejně prospěšné a důležité a je pouze **ostudou** dnešní společnosti, že jsou do popředí dávány pouze ty profese a činnosti, jež generují největší finanční příjem. Právě proto bychom si měli pěstovat úctu a respekt ke všem lidem, kteří svou práci, ať je jakákoliv, dělají s radostí a pro lidi.

Tyto poznatky byly potvrzené v nedávno zveřejněných studiích společnosti Gallup. V rámci studií se hledali v jednotlivých oblastech lidské činnosti lidé, kteří svou práci milují a jsou v ní skutečně dobří. Výsledky hovoří za vše. Například nejlepší uklízečky, které navíc jejich práce baví, jsou takové, že milují rutinu, pravidelnost a chtějí za sebou ihned vidět výsledek, mají smysl pro detail a cit pro chování návštěvníka daných prostor, aby odhalily i ta nejskrytější místa se špinou. Nejlepší řidiči nákladáků, kteří ujeli milióny kilometrů bez nehody, jsou introverti se zálibou v samotě, neustále sledují své okolí a přemýšlejí, co by udělali, kdyby jim tam z té zatáčky najednou vyjelo do protisměru auto, kromě toho zbožňují cestování, auta a poznávání nových míst.

2.5. Zneužitý talent a konflikt talentů

Při našem bližším zkoumání problematiky talentů a nadání jsme bohužel mnohokrát narazili na jejich negativní projevy (v případech, že nebyly zvládnuté). Řádné pochopení nadání každého člověka tak považujeme za velmi důležité. Vědomí negativních projevů/důsledků vlastních činů a schopností nám totiž pomáhá určovat etické hranice a ukazuje potenciální zdroje problémů.

Zneužitý talent

Pokud se považujeme za Člověka Moudrého neboli Homo Sapiens, tak bychom měli jako jednotlivec i lidstvo veškerou svou energii směřovat k míru a spokojenosti na celém světě. Bohužel se tomu tak v mnoha případech neděje.

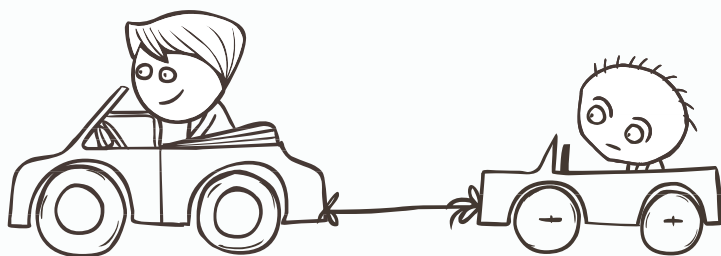
Právě zneužití vlastních schopností na úkor ostatních lidí i naší planety Země považujeme za jakýsi druh zneužívání svého nadání/talentu. Jen si představte nejrůznější diktátory, kteří v historii začali válku jen proto, aby mohli ovládat svou zemi/celý svět. Nejrůznější podvodníci prodávají sliby bez přidané hodnoty, jen aby získali peníze. Špičkoví programátoři napadají banky nebo kradou tajné informace. Stačí se na chvíli zamyslet, podívat se okolo sebe a sami objevíte celou řadu dalších příkladů.

Jednoduše řečeno, vždy bychom měli přemýšlet nad tím, jestli svým jednáním neškodíme ostatním lidem, ať už přímo či nepřímě. Jen tak můžeme společně vytvořit civilizaci, na kterou budou naši potomci právem hrdí.

Konflikt talentů

Ti, kdož vědomě neznají svůj talent a silné/slabé stránky, často narážejí na problémy, které jim v osobním nebo pracovním životě způsobují množství problémů. Z naší praxe můžeme uvést mnoho příkladů. Představte si, že máte talent zaměřený na rozvíjení vztahů mezi lidmi, ale současně také talent pro dosahování co nejlepších pracovních výsledků. Taková kombinace je v přímém rozporu. Když chcete budovat vztahy, tak se jen velice těžko soustředíte na výsledky a naopak, při dosahování vynikajících pracovních výsledků obvykle nemáte čas na rozvíjení vztahů. Taková kombinace pak vede k velkému vnitřnímu pnutí, migrénám a osobní nespokojenosti. Jak z toho ven? Jedním z řešení je začlenit do svých výsledků zlepšování vztahů a ty jako výsledky posuzovat.

NERADOSTNÝ OBRAZ DNEŠNÍ SPOLEČNOSTI

Pohled na to, co je v dnešní společnosti respektováno a uznáváno, je silně pokřiven. Záleží pouze na nás všech, abychom to změnili. Jedna z nedávno zveřejněných studií provedených v USA ukázala, že mezi špičkovými politiky a manažery je více psychopatů (!) než v amerických věznicích! S ohledem na tuto skutečnost je zřejmé a bohužel také velice smutné, že ve skutečnosti není na těchto lidech co obdivovat.

Tím samozřejmě neříkáme, že všichni patří do této skupiny. A rozhodně vzdáváme čest a slávu všem poctivým a slušným politikům i manažerům.

3. Nadání dospělých

„Životní cíl je to jediné bohatství, které stojí za to hledat. A nebude k nalezení v cizích krajích, leč v srdci samotném.“

- Robert Louis Stevenson -

Podle našich zkoumání 95 % dospělých neví, na co mají talent/nadání (Tak schválně, na co máte talent vy? Vezměte si papír a tužku a vypište jej.) Ve školství mezi učiteli, kde bychom přirozeně očekávali výrazně lepší výsledek, je to bohužel naprosto stejné. **Tento žalostný stav bychom měli všichni začít co nejdříve měnit.** Ať chceme nebo ne, závisí na tom budoucnost dalších generací.

Co dnešní generaci mladých lidí chybí, to jsou **silné pozitivní vzory v rodině, škole a okolí** vůbec. Bez nich to nejde, každý člověk potřebuje někam patřit, a vždy se podvědomě inspiruje nejdříve ve svém nejbližším okolí. Když inspiraci nenalezne tam, začne hledat v nejrůznějších počítačových hrách, filmech nebo v partě kamarádů. Na tom by nebylo samo o sobě nic špatného, pokud by se jednalo o pozitivní vzory. Bohužel ve většině případů se jedná o vzory negativní.

Navíc dítě v rodině nabylo oproti minulosti na emočním významu. Zatímco dříve si lidé pořizovali děti především proto, aby měli jistotu, že jejich rodina bude mít pokračovatele a jejich celoživotní snaha nezanikne, v současnosti představuje dítě pro své rodiče spíše naplnění jejich emočních potřeb. Přináší do vztahu oživení a pro mnoho lidí se stalo nejvyšší hodnotou a prostředkem jejich vlastní seberealizace.

Milí rodiče, znalost vašeho vlastního talentu/nadání je základ pro rozvoj vašich dětí!

Pochopení vašich schopností, talentů, silných a slabých stránek vám totiž přirozeně umožňuje chápat tyto aspekty také u vašich dětí i ostatních lidí kolem vás. Automaticky tak dokážete ocenit jejich individuální schopnosti a talent. Jednoduše řečeno se pro ně stanete partnery na cestě za jejich budoucím povoláním a životem a vymaníte se z role „pouhého“ rodiče, který, ač se snaží sebevíce, tak jim stejně nerozumí, protože oni přece žijí v „jiné době“.

4. Vliv rodiny na rozvoj nadání dítěte

Samotný talent/nadání se vždy formuje v souladu s ostatními vlivy, kam patří především výchova. **Nejdůležitější ze všeho je výchova v rodině. Neméně důležitá je ovšem i školní nebo mimoškolní výchova.** V rámci výchovy pak dítě rozvíjí, nebo bohužel také často potlačuje svůj individuální talent a schopnosti.

4.1. Výchova dítěte

Základem výchovy je fakt, že **vždy vychováváme tak, jak jsme byli sami vychovávaní, pokud nám někdo neukáže, jak by to mohlo jít jinak.** Ve výchově obzvláště platí, že člověk má tendenci svou vlastní zkušenost, třeba i negativní, aplikovat na druhé. Naše rané zkušenosti výrazně spoluurčují naše budoucí rodičovské chování. Opakované výzkumy potvrzují, že rodiče, kteří jsou schopni mít své děti bezpodmínečně rádi a jejich spontánní nebo intuitivní rodičovské chování je správné, jsou ve významně vyšší míře ti, kteří totéž ve svém dětství prožili sami. Stálost takového prožitku je velmi vysoká a trvá i v dospělosti.

Extrémní způsob výchovy, ať už příliš přísný, nebo příliš liberální, vede dítě ve větší míře k tomu, že samo bude v budoucnosti mít tendence zaujímat extrémní výchovné postoje, a to buď ve stejném směru, anebo jako kompenzaci ve smyslu naprostého opaku. Není přítom vůbec rozhodující, když rodič jako dítě sám prožíval extrémní výchovné modely v rodině negativně. **Jen osobnost (rodič), která přijímá sebe, je schopná poskytnout dítěti přijímající lásku.** Řada rodičů se setkává se svou neschopností správně stanovit hranice pro dítě právě proto, že se nevyrovnali se svojí osobní a rodinnou historií a se svými hranicemi a výchova dětí se stala jejich vlastní projekcí. Zkušenost z vlastní rodiny působí tím výrazněji, čím méně se člověk dokázal vědomě oddělit od vlastní rodiny.

Zažitý model výchovy nelze jen tak jednoduše přeučit. Pokud totiž výchovné postoje rodiče nevyvěrají z hloubky jeho osobnosti, dítě to obvykle pozná. Čím je dítě mladší, tím je citlivější na neverbální složku komunikace a na případné rozpory, které se objevují ve slovech a v neverbálním poselství od rodiče. Neautentické poselství vytváří dvojitou vazbu a je pro něj příliš složité k dešifrování, a takto stanovené hranice jej spíše znejišťují. Proto může být pro některé rodiče, kteří sami zažili traumatizující výchovu, důležitá vlastní psychoterapie, aby byli schopni své negativní zkušenosti dostatečně zpracovat a nepromítat je do výchovy svých dětí.

Je nutné si uvědomit, že představa „dobrého rodiče“ je idealistická. Tak jako existují lidé s dobrými i horšími vlastnostmi, máme i jako rodiče dobré a horší vlastnosti. Dítě se musí naučit žít v lidské realitě, která není dokonalá. Celý život bude žít s nedokonalými lidmi, takže mu nemusí nutně uškodit, že žije s nedokonalými rodiči a sourozenci. Řada rodičů čte různé odborné knížky o výchově a vidí, co všechno nedělají, a mají pocit, že se jim ideál správného rodiče spíš vzdaluje. Přemýšlejí o svém jednání a mají stále více pochyb, zda jsou dostatečně dobří. Obvykle je to ale tak, že podobné knížky čtou rodiče, kteří by je ani číst nemuseli, a ti, kteří by je měli číst, je nečtou.

Přemoudřelá literatura plodí bezradnost a snahu delegovat výchovu na odborníky, proto je třeba navracet sebevědomí a odpovědnost přirozeným vychovatelům dětí – tedy rodičům.

Výchova dětí je často podávána jako velmi strastiplná a problematická cesta, pokud chceme, aby se nám podařilo vychovat „(po)slušné“ dítě. Tento přístup většinou však vede rodiče k disciplinovanému chování a místo toho, aby osobnost dítěte rozvíjel, tak ji pouze ubíjí a mění k obrazu svému. Neustále okolo slyšíme, že na dítě musíme být přísní, říkat mu, co může a co nemůže, neustále jej kontrolovat, aby neudělalo něco, co nechceme, ale když se nad tím zamyslíme hlouběji, tak zjistíme, že to jsou vcelku nesmyslné příkazy, které pouze vyvolávají vztah rodiče a dítěte jako nadřazený a podřazený.

Když například nahlédneme zpět do historie, zjistíme, že z této myšlenky výchovy naši předkové ale vůbec nevycházeli. Podstata jejich výchovy spočívala v tom, že dítěti poskytli své zkušenosti, ochranu a volnost pro to, aby se dítě vyvíjelo podle svého charakteru a mohlo trénovat na rozvíjení svých schopností. Proto je potřeba se na výchovu dívat jako na rovnoprávný vztah mezi rodičem a jeho dítětem, kdy rodič nabízí dítěti ruku na cestě poznávání. Toto poznání nelze prožít s příkazy a zákazy, ale naopak jako radostné období. Neboť za radostí a štěstím se skrývá úspěch a spokojenost dětí.

Pro děti je charakteristická právě hra. Pomocí hry se rozvíjí v podstatě všechno to, co dítě ve svém životě potřebuje a čeho dosáhne. Včetně povinností, které jsou pro nás dospělé nepřijemné. Pokud je v nízkém věku absolvujeme jako hru s láskyplným vzorem (například úklid), nemáme k nim v životě odpor. Tento rozvoj se totiž velmi intenzivně váže na emoce, a když něco děláme s někým, koho máme rádi, tak to prostě rádi děláme (i v dospělosti). Podněty (hra) a pravidla (výchova) s dostatečnou dávkou citu vytváří velmi pravděpodobně úspěšný životní model.

RESPEKTOVAT A BÝT RESPEKTOVÁN

Vynikající návody, tipy a doporučení, jak změnit svůj styl výchovy k lepšímu, získáte na kurzech Respektovat a být respektován manželů Kopřivových a paní Nováčkové, nebo v jejich stejnojmenné knize Respektovat a být respektován. Všele doporučujeme!

4.2. Negativní důsledky odměn ve výchově

U dětí je důležité pozorovat jejich aktivity, v jejichž rámci používají levou část mozku, tzn. **smysluplné učení, které zahrnuje myšlení i citění**. Bez těchto dvou aspektů děti nebudou motivovány, aby se učily to, co po nich vyžadujeme.

Navzdory mnoha přesvědčením odměny nejsou tím, co děti motivuje k učení.

Jedině, co odměna způsobí, je to, že motivuje dítě k tomu, aby dělalo to, co my mu určíme. Odměny působí negativně především na tyto oblasti:

- **Na dětskou sebeúctu** – Prvním negativním efektem odměn je, že tyto formy posuzování výkonů u dětí snižují jejich sebeúctu. Pro děti z toho totiž vyplývá, že jejich hodnota závisí na úrovni jejich dosaženého úspěchu. Osoba, která dítě neustále chválí, tak snižuje jeho následné sebehodnocení a hodnocení produktů jeho práce. To zároveň vede k dalším negativním emočním projevům a bezmocným reakcím na chyby, jež dítě udělá. Děti, které jsou chváleny, se stávají méně vtrvalými a více sebekritickými, pokud čelí jakýmkoliv nezdarům.
- **Na jejich vnitřní motivaci** – Ochuzení vnitřní motivace je druhým nežádoucím projevem pochvaly nebo dalších odměn, a to především proto, že se jedná o formy řízené disciplíny. Můžete se pokusit přimět děti opakovat chování, které se vám líbí, nebo jimi manipulovat tak, aby dělaly, co vy chcete. Avšak toto ovládání snižuje u dětí jejich vlastní autonomii (sebenasměrování se). Výzkumy dokázaly, že tato ztráta autonomie je přímo zodpovědná za snížení jejich snažení. Výsledkem odměňování dětí potom je snižování vnitřní motivace dětí pro daný úkol.
- **Na jejich přístup k učení a řešení problémů** – Chvály a odměny za dobré výsledky produkují nezdravou formu perfekcionismu. Odměny za dobré výsledky formují děti, které se potom snaží excelovat ve snaze dokázat si svou hodnotu. Tito perfekcionista se bojí chyb a neustále se vyhýbají problémům, jejichž řešení zavání neúspěchem. Dále jsou velmi nervózní, depresivní, mají nízkou sebeúctu a jednájí se sebou krutě, když vidí, že se předvedli pod svá očekávání. Jejich vnější motivace je nutí váhat, takže pokud udělají něco méně dobře, než očekávali, mohou obviňovat spíše nedostatek času nebo úsilí než nedostatek schopností. Tento vzorec se objevuje u autoritativních rodičů, kteří místo aby podporovali vysoké cíle dětí, tak je po nich požadují, u rodičů, kteří u svých dětí vyvolávají pocit viny, nebo u rodičů, kteří dětem odejmuli lásku, protože děti udělaly něco pod jejich očekávání, a také to může pocházet ze soutěžení na školách.

4.3. Motivace dítěte

„Člověk se naučí rozumět jedině tomu, co miluje.“

- J. W. Goethe -

Žádná lidská bytost není bez motivace. Veškeré lidské chování je pokus o uspokojení našich potřeb. Proto když řekneme, že některé dítě není motivované určitou činností, vše, co tím říkáme je, že v tuto chvíli tato aktivita, prezentovaná tímto způsobem, se neshoduje s jeho potřebami. Apatie u dětí neznamená, že ztratily chuť se učit, ale že toto konkrétní učivo tímto konkrétním způsobem není tím, co by jej uspokojovalo. Apatie není problém, je to pouze následek určitého problému. Děti není možné motivovat k něčemu, co je pro ně bezvýznamné. Z hlediska motivace existují dva druhy motivačních sil, vnější a vnitřní:

- **Vnější motivace** – Lze ji rozdělit na negativní a pozitivní. Negativní motivační silou může být například „kopanec“ (doslova či obrazně). Většinou tento způsob funguje. A výsledný motivační účinek se dostaví okamžitě. Vnější motivační síly ale samozřejmě mají své meze. Pokaždé, když budete chtít dotyčnou osobu znovu motivovat, tak ji budete muset znovu „nakopnout“. Na druhou stranu pozitivní silou můžou být například odměny nebo pochvaly. Jedná se o způsob pobídky, kdy rodiče/nadřížení různě experimentují, aby přiměly své děti/následovníky k vykonávání toho, co od nich chtějí. Bohužel z dlouhodobé perspektivy z hlediska udržování motivovanosti následovníků je to způsob selhávající.
- **Vnitřní motivace** – Mnohem efektivnějším způsobem, jak motivovat druhé a udržovat stálou hladinu motivace, je poskytnutí příležitosti, aby lidé motivovali sami sebe. Lze ji rozdělit na negativní a pozitivní. Příkladem negativní vnitřní motivace jsou například osoby s vedoucím postavením, které sahají při vedení druhých k postrkování a svým následovníkům do hlavy neustále vštěpují pocity strachu. Vštěpováním viny si žádoucí chování vynucují také některá náboženství, učitelé nebo rodiče. **Jednoznačně nejlepší a nejefektivnější je vnitřní motivace pozitivní.** Ta uplatňuje prvky zábavy, lásky a ne-pracování. Lidé chtějí přiložit ruku k dílu. Chtějí se cítit potřební. Chtějí ovlivňovat svůj vlastní osud. Chtějí mít zodpovědnost a být důležití. Důležitým činitelem při pozitivním přístupu motivace je dát lidem volnost. Vzhledem k tomu, že si lidé poté přinesou vlastní motivaci, stačí jejich talent pak jen uvolnit tím, že se vytvoří prostředí plné zábavy, v němž kreativita a produktivita přímo vzkvátá.

Motivace jako taková nebo její nedostatek není nedílnou součástí osobnosti dítěte, ale záleží na několika aspektech. Pro její pochopení zde uvádíme „jednoduchý vzorec“:

**Motivace =
naděje na úspěch * očekávaný přínos úspěchu
* emocionální prostředí**

Tento „jednoduchý vzorec“ může pomoci při pozorování dětí. Pokud děti nejsou motivovány některou z činností, ze vzorce je čitelné, které hledisko je potřeba prozkoumat:

- **Naděje na úspěch** – Při řešení úkolu potřebují děti cítit optimální míru výzvy, tedy být přesvědčené, že mohou daný úkol splnit. Když děti věří, že daný úkol je pro ně moc těžký, mohou cítit úzkost (strach ze selhání), znepokojivé myšlenky a tělesné příznaky stresu. Tyto stresové příznaky snižují jejich motivaci investovat energii do řešení úkolů, sleví z učení a začnou provádět věci jako oddalování (vyhýbání se) a pokusy utéci od úkolů. Jinými slovy, děti se potřebují cítit kompetentními, že mohou dosáhnout příslušných požadavků a úkolů, které jsou po nich vyžadovány.

- **Očekávaný přínos úspěchu** – Když dítě předvídá, že daná aktivita bude pro ně prospěšná (pokud jde o splnění jeho osobních potřeb), dá svému úspěchu hodnotu. U dětí, které s jistotou očekávají úspěch a svobodně si osvojují pro-výchovné hodnoty (oproti nucení je dělat něco jenom na základě odměny a dalších forem kontrolovaného nařizování), je velmi pravděpodobné, že se samy ochotně zapojí do naučných úkolů a budou schopny předvídat, jestli z dané činnosti budou mít do budoucna prospěch. Pokud děti neumějí vidět, jak daná činnost uspokojí jejich potřeby, nebudou motivovány k zapojení se do aktivity.
- **Emocionální prostředí** – Termínem prostředí je myšlena atmosféra pro vzdělávání, postoje, přesvědčení, hodnoty a standardy škol a vyučovacích tříd, neboť právě tyto všechny ovlivňují pocity dětí o sobě samých, o učitelích a sledované problematice. Abychom děti motivovali, je nutné, aby se učily v pečujícím výukovém prostředí, kde by pocítovaly, že na nich někomu záleží, a kde jsou povzbuzovány k osobnímu rozvoji. V rámci těchto nastavení děti budou s větší pravděpodobností brát intelektuální rizika – a proto se naučí více, protože vědí, že nebudou poniženy ani potrestány za chyby.

K dosažení úspěchu je nutné, aby děti pochopily význam legrace, her, smíchu a lehkomyšlnosti. Důležité je pochopení, jaký význam má zábava, a uvědomění, že stejnou měrou, jakou narůstá zábava, narůstá i míra úspěchu. Ovšem když zábava naopak ubývá, je potom tísnivá už jen samotná úvaha, natož snaha ji nějak vyjádřit slovy. **Každý jedinec, který chce dosáhnout velkého úspěchu, musí brát koncepci zábavy vážně.** A právě proto by měla být zábava dokonce tou jedinou věcí, kterou tak vážně budete brát. Zábava umožní dětem nechat mysl plynout bez omezení. Umožní mysl objevovat, experimentovat, ptát se, podstupovat rizika, pouštět se do dobrodružství, tvořit, zlepšovat a uskutečňovat, aniž by měla strach z odmítnutí nebo nesouhlasu.

Mnoho nejdůležitějších vynálezů, zlepšení, teorií a objevů lidstva bylo původně vytvořeno pro účely hry, nebo ze hry vyplynulo jako její přímý důsledek. Vynálezci často nemají ani ponětí, jaký praktický smysl budou jejich vynálezy mít. Oni jsou prostě jen zabraní do zábavy a objevování. Mnoho vynálezů nebylo vytvořeno jako odpověď na určitou potřebu, ale spíše následkem smyslu pro technické mistrovství nebo potěšení vynálezce z vlastního důvtipu.

4.4. Pomoc rodičů při hledání životního povolání dítěte

Povoláním zde ovšem nemíníme nějaké zaměstnání nebo profesi, která by popisovala něčí činnost. Taková definice je příliš povrchní. V tomto případě znamená **povolání nejvyšší účel jednotlivce.** Ve starověké Indii to nazývali osobní dharma. Tento účel nebo povolání má ve svém životě každý. A každý z nás byl také štedře obdařen talentem, jenž je k jeho naplnění nezbytný. Význam povolání má pak dvě různé roviny. Za prvé jsou to prostředky vedoucí jednotlivce k největšímu možnému růstu, úspěchu a štěstí. A za druhé je to cesta, jejímž prostřednictvím člověk nejlépe přispívá celému světu.

Role rodiče při hledání životní cesty jejich dítěte je velmi důležitá a nezbytná. Stejně důležité je ale také vědomí rodičů o svých silných a slabých stránkách, které dokáží uplatňovat ve svém životě. Pokud rodič věří ve své povolání a dokáže jej ve svém životě aplikovat, má úžasnou příležitost pomoci svým dětem při jeho hledání. Problém ovšem nastává, když sami rodiče tápou v hledání toho, co by je naplňovalo. To, co se jim v životě naskytne, berou jako povinnost, a místo aby využili svých talentů a dělali to, co je baví, podřizují se tomu, co k nim přijde. Potom tito lidé mladší generaci učí přesně ten samý neúspěšný vzorec chování a stojí si za tím, že tvrdá práce je ctností, jako kdyby utrpení snad přinášelo nějaké skvělé výhody. Tragickým důsledkem toho pak je, že tito lidé navíc na své zvláštní povolání ani nevěří, natož aby po něm nějak pátrali, nebo se jej dokonce snažili nějak zdokonalit.

Povolání = nejuvětší poklad

Povolání není jen nějaká práce nebo zaměstnání. Povolání je vnější vyjádření toho, čím a kým lidé jsou. Je to přirozenost každého z lidí. Povolání je taková aktivita, jejímž prostřednictvím se lidé stávají tím, kým nejvíce chtějí být. Není to nic statického. Povolání se vyvíjí stejně, jako se vyvíjí člověk. Když žije v souladu se svým povoláním, narůstá jeho vliv a moc, neustále hýří inspirací, je studnicí inspirace pro druhé a plně si vychutnává všechny výzvy, které s sebou každodenní život přináší. Jedině tak slouží svému nejvyššímu účelu na tomto světě.

Daná činnost (povolání) by měla:

- **být pro vás důležitá**
- **dávat smysl vašemu životu**
- **naplňovat vás vědomím vlastního poslání**

Americké studie prokázaly, že lidé bez smyslu života stárnou rychleji. Tytéž studie přišly také na to, že nejdůležitějším faktorem zpomalení procesu stárnutí je radost.

Povolání = lék

Příběh 1

Dr. Bernie Segal vypráví v knize Love, Medicine and Miracles (Láska, medicína a zázraky) příběh jednoho mladého muže, jehož dotlačila rodina k tomu, aby se stal právníkem. Během právníkové praxe mu bylo diagnostikováno pokročilé stadium rakoviny. Jelikož věděl, že mu zbývá málo času, tento mladý muž se rozhodl splnit si svou celoživotní touhu a začal se učit hrát na housle. O rok později příznaky nemoci úplně vymizely. A k právníkové praxi se už nikdy nevrátil.

Povolání = lék

Příběh 2

Norman Cousins ve své knize *Anatomy of Illness (Anatomie nemoci)* popisuje svoji návštěvu u Pabla Casalse, vynikajícího cellisty, kterému bylo tehdy přes osmdesát a celková slabost mu téměř znemožňovala chodit, oblékat se, a dokonce i dýchat. Byl celý shrbený a ruce měl oteklé a křečovitě sevřené. Přesto se každý den ráno před snídaní potěšil hrou na klavír. Jednou ráno se jeho hraní účastnil i Cousins a byl svědkem následujícího výjevu: „Na záznak, který měl za chvíli nastat, jsem nebyl vůbec připraven. Jeho prsty se pomalu rozevřely a natáhly se ke klávesám jako poupaty ke světlu. Žáda se mu narovnal. Zdálo se, že dýchá volněji. Vyrovnal si prsty na klávesy, a pak už přišly úvodní Bachovy takty. Při hraní si něco mumlal, o čemž mi později řekl, že na tom místě k němu mluvil sám Bach – při těchto slovech si položil ruku na srdce. Potom se vrhl na Brahmsův koncert a jeho prsty, v tu chvíli tak svižně a silně, se míhaly po klávesách neuvěřitelnou rychlostí. Vypadalo to, jako by celé jeho tělo splynulo s hudbou – najednou již nebylo ztuhlé a scvrklé, ale pružné, ladné a úplně osvobozené od trápení artritidy.“

4.5. Podpora nadání mezi nourozenci a vrstevníky

Jedním z nejdůležitějších úkolů v dětství je navázat přátelství s ostatními dětmi. Sociální vývoj a talent dítěte se významně urychlí, pokud si najde vhodnou skupinu kamarádů, kde je jeho talent podporován. Pokud se dítěti v období raného či středního dětství podaří nalézt kamaráda ve svém věku, který je stejně nadaný, jako je ono samo, může to pro něj znamenat zkušenost, jež mu změní život. Takový kamarád pak může dítěti pomoci pochopit, přijmout a také plně sdílet pocity pramenící z jeho specifického vývoje. Děti a studenti v různých výzkumných studiích projevíli touhu po kontaktu s kamarády, kteří mají podobné zájmy a schopnosti, a také potřebu sdílet s nimi své pocity.

Mimořádně nadaní jedinci svou odlišnost od vrstevníků často velmi silně vnímají, což je nejobtížnější právě v období dospívání. Mají pocit, že se k nim vrstevníci kvůli jejich nadání chovají jinak, a vnímají proto své nadání spíše jako sociální handicap. Někdy se proto snaží své nadání skrýt nebo neprojevat, aby je okolí lépe přijímalo a nedostali se ve třídě do izolace.

V případě, kdy je mimořádně nadané dítě v kolektivu vrstevníků osamoceno, mu může pomoci učitel, který by měl ve třídě zajišťovat vzájemnou spolupráci všech dětí, což může být podporováno společnými zážitky při různých nesoutěžních aktivitách apod. Je velmi důležité si uvědomit, že pokud jsou učitelé těmi, kdo mají ve škole zlepšovat vztahy mezi dětmi, nesmějí „neobvykle“ nadané dítě jakkoliv upřednostňovat před ostatními spolužáky, aby se ostatní děti necítily méněcenné, neboť jak bylo již mnohokrát zmíněno, každé z dětí je svým způsobem nadané, a záleží potom pouze na vnějším prostředí (rodiče, společnost, škola), jakým směrem se bude jeho talent vyvíjet a zlepšovat.

Je důležité upozornit, že **samotné označování dětí za mimořádně nadané způsobuje podstatně více problémů, než kolik v tom nalezneme přínosů**. Tyto závěry potvrzuje celá řada zahraničních studií. Ač se to může jevit jako přirozené a pravděpodobně, protože jsme často v takovém prostředí sami vyrostli, **snažme se jakkoliv vyhnout porovnávání dětí mezi sebou, ať už mezi sourozenci v rodině** (mladší bratr je nadanější než starší, tak s tím starším nebudeme ztrácet čas), **mezi přáteli** (moje Anička je nadanější než váš Honza), **v rámci školní třídy** (podívejte se na Janu a buďte jako ona) nebo jakékoliv jiné dětské skupiny. To, co se v mládí může zdát jako banální věc, pak v dospělosti vede k nedostatku sebevědomí, k nespokojenosti s vlastním životem, k neschopnosti daného jedince se prosadit nebo dokonce k psychickým problémům. Pro představu se stačí zamyslet a podívat se kolem sebe, jak dopadlo upřednostňování konkrétního dítěte v rodině. V dospělosti se pak rodiče diví, proč je jejich potomek neschopný, a přitom ten druhý sourozenec je tak úspěšný.

Místo toho **je důležité děti učit vzájemným odlišnostem mezi jednotlivci s cílem prohloubit schopnost jejich vzájemné spolupráce a komunikace, aby se doplňovali a pomáhali si**. Jen tak můžeme vychovat silné jedince bez osobních psychických bloků, předsudků a strachů, což v důsledku povede ke vzniku silné generace, která bude důstojným, ne-li lepším nástupcem té naší.

VLIV DATA NAROZENÍ NA ROZVOJ TALENTU DÍTĚTE

Věděli jste, že existuje naprosto zřetelný vztah mezi datem narození a pravděpodobností, že vaše dítě bude velice úspěšné v určitém sportu? Teprve v 80. letech 20. století na to upozornil kanadský psycholog Roger Barnsley a nazval to jako „fenomén relativního věku“. Narazil na to úplně náhodou při jednom hokejovém zápase, kdy si detailně přečetl data narození jednotlivých hráčů. Důkladnou analýzou zjistil, že nejvíce hráčů se narodilo v lednu, další v pořadí je únor, dále pak březen, a tak dále. Barnsley zjistil, že v lednu se narodilo 5,5x více hokejistů než v listopadu. To samé pak zjistil u hráčů NHL. Toto pravidlo se prolínalo celou kanadskou hokejovou ligu – 40 % hráčů se narodilo v rozmezí leden-březen, 30 % hráčů v dubnu-červnu, 20 % v červenci-září a pouze 10 % hráčů se narodilo v říjnu-prosinci.

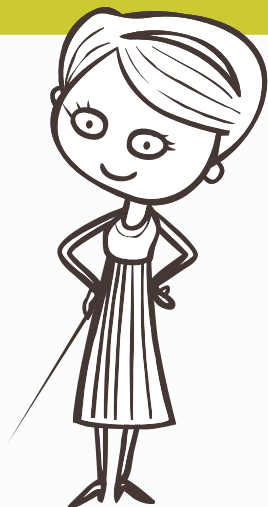
Vysvětlení tohoto jevu je však poměrně prosté. Nemá nic společného s astrologií a na prvních třech měsících v roce není ani nic magického. Jde jednoduše o to, že rozřazování do věkových kategorií končí v kanadském hokeji 1. ledna. Hráč, který má desáté narozeniny až 2. ledna, pak hraje po zbytek roku s devítiletými chlapci, přičemž v tomto dětském věku představuje dvanáctiměsíční mezera obrovský rozdíl v tělesné vyspělosti.

A jelikož v Kanadě (jakožto do hokeje nejvíc poblázněné země na světě) začínají trenéři vybírat do týmů hráče už kolem věku devíti a deseti let, není divu, že větší talent spatřují ve větších a šikovnějších chlapcích, kteří měli k dobru několik měsíců navíc.

A co se stane, když se malý hráč ocitne v takovém elitním družstvu? Dostane se mu kvalitnějšího výcviku, za sezónu odehraje padesát či pětasedmdesát zápasů namísto dvaceti a trénuje dvakrát až třikrát víc než jeho méně úspěšní kamarádi v nižších ligách. Zpočátku nespočívá jeho výhoda ani tak v tom, že je nějak herně lepší, nýbrž že je prostě o něco starší. Ale ve třinácti čtrnácti letech, po všech těch nesčetných hodinách tréninku se zkušenějšími kouči, už rozhodně lepší je, takže se s větší pravděpodobností dostane do Major Junior A ligy, a odtud ještě výš. Psycholog Barnsley tvrdí, že tento typ nerovnoměrného věkového rozložení je důsledkem tří faktorů – selekce, třídění podle schopností a rozdílné praxe. To znamená, že když někdo rozhodne, kdo je v raném věku dobrý a kdo ne, když nato oddělí „talentované“ od „netalentovaných“ a když nakonec těm „talentovaným“ zajistí kvalitnější praxi, pak poskytuje malé skupince šťastlivců narozených blízko po konečném termínu výběru obrovskou výhodu.

A školy dělají totéž. Základní a střední školy by mohly zařazovat žáky narozené mezi lednem a dubnem do jedné třídy, mezi květnem a srpnem do druhé a mezi zářím a prosincem do třetí. Pak by se mohly děti učit a soutěžit se svými vrstevníky. Takový systém by znamenal jisté administrativní komplikace, ale nemusel by být nutně o mnoho dražší a dal by rovnou šanci všem, kdo se ne vlastní vinou ocitli v nevýhodné pozici oproti ostatním dětem. Jinými slovy, mohli bychom velmi snadno převzít otěže nad mašinérií úspěchu, nejen ve sportu, ale i v důležitějších oblastech lidského života. Jenže se nám do toho nechce. Ale proč? Protože lpíme na představě, že úspěch je prostým důsledkem osobních zásluh a že prostředí, v němž vyrůstáme, a pravidla, která si jako společnost stanovujeme, nehrají žádnou roli.

5. Nástroje pro identifikaci nadání a silných stránek

V současné době existuje široké množství diagnostických testů a nástrojů, jež slouží ke zjištění úrovně nadání/talentu, typu osobnosti, určení silných a slabých stránek a celé řady vlastností, které je potřeba znát pro vlastní osobní rozvoj. S těmito nástroji či testy pracují převážně odborníci v daných oblastech, aby pomohli rodičům, učitelům, vychovatelům i dětem poznat jejich vlastní schopnosti a dovednosti, v nichž by se měli dále rozvíjet. **Vybrali jsme ty nejznámější nebo nejlepší nástroje, které lze využít pro identifikaci nadání/talentu dětí i dospělých.**

Pro vás jako rodiče či pedagogické pracovníky je jednou ze základních cest, jak svůj talent najít, obrátit se zpět do minulosti a chvíli přemýšlet, co vás jako děti nebo náctileté nejvíce bavilo. Právě v té době jste totiž nebyli nijak zatíženi potřebou vydělávat peníze pro svou rodinu. Uvedme si několik otázek pro zamyšlení:

- S čím jste si jako děti hráli?
- Co jste vyráběli?
- Co vás skutečně bavilo a vydrželi jste to dělat hodiny nebo dny?
- V čem jste vynikali nad ostatními?
- Jaké byly nejšťastnější momenty ve vašem životě, kdy jste měli pocit dosažení nějakého úspěchu?

Hledáním odpovědí na tyto a podobné otázky byste si měli uvědomit, kde leží hlavní těžiště vašeho talentu. Podobným způsobem můžete následně pozorovat a zkoumat nejen své děti, ale i děti ve svém okolí. Postupně si tak začnete uvědomovat jednotlivé individuality a jedinečnost, která vás obklopuje. Vybízejte děti k novým činnostem, aby si co nejdříve vyzkoušeli co nejširší škálu nových zážitků a zkušeností. Jen tak jim umožníte co nejdříve „objevit“ jejich milovanou činnost, jež je může při správné stimulaci a podpoře provázet po celý jejich život.

5.1. IQ - Inteligenční kvocient

Základní definice

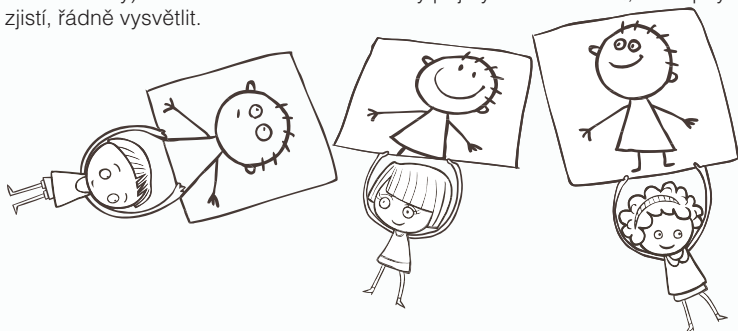
IQ je nejvíce propagovaný a rozšířený způsob hodnocení schopností a nadání dětí i dospělých. Setkáváme se s ním v novinách, televizi nebo školách. První z testů byl vypracován již v roce 1906 Francouzem Alfredem Binetem. Jen málokterý z lidí, kteří se zájmem IQ test vyplňují, tuší, co to inteligenční kvocient vlastně je. Jde o poměr mezi mentálním věkem (v čitateli) a skutečným fyzickým věkem člověka (ve jmenovateli). Tento poměr vynásobíme stem a dostaneme IQ. Čím vyšší je mentální, rozumový věk dítěte než ten skutečný, tím vyšší je jeho IQ. A naopak, čím je nižší mentální věk oproti skutečnému, tím nižší je IQ.

Více informací najdete na www.iq-tester.cz, www.mensa.cz nebo cz.iq-test.eu.

Oblasti použití

IQ testy slouží u přijímacích zkoušek, protože je lze použít k předpovědi budoucích problémů s učením. V ČR testování IQ pro širokou veřejnost provádí Mensa ČR. Její testy lze absolvovat vždy ve vybraných termínech a městech několikrát do roka. Testy IQ používané Mensou ČR vycházejí ze Stanford-Binetovy škály a Cattellovy teorie inteligence a jsou zkráceny pro účely plošného testování. Jejich objektivita je proto oproti profesionálním testům do určité míry nižší. Mimoto existuje velké množství IQ testů na internetu, placených i zdarma, jejichž kvalita se velmi různí. Organizace Mensa správně upozorňuje na jejich úskalí. Měří především logickou inteligenci, nikoli její další složky. Také bychom neměli zapomínat na to, že výsledek testu je jedna věc, a naše každodenní chování věc druhá. Důvěřujme tedy svému každodennímu jednání. To odráží naši inteligenci dost přesně, pouze se nedá vyjádřit číslem. Výsledek testu IQ postihuje jen část našich schopností, a proto bychom ho neměli přeceňovat.

Profesionálnímu testování IQ se věnují dále kliničtí či poradenští psychologové. Komplexní vyšetření inteligence psychologem zabere většinou 60–90 minut, v mnoha případech je tato služba hrazena státem (pedagogicko-psychologické poradny, zdravotnická zařízení). Psychologové ovšem měření inteligence provádějí s ohledem na řešení konkrétních problémů klienta (např. zjišťují mentální kapacitu žáka pro zvládnutí výběrové školy, případně omezení pracovní zátěže pacienta po závažném zranění hlavy). Je vhodné si nechat všechny pojmy z testování IQ, které psycholog zjistí, řádně vysvětlit.

Využití metody při zjišťování nadání u dětí

Když se dítě vyvíjí přiměřeně svému věku, tedy naprosto průměrně, činí poměr mentálního i skutečného věku 1 a jeho IQ je tedy 100. Průměrné IQ se pohybuje v rozmezí 90–110. U IQ nad 120 hovoříme o nadprůměrné inteligenci, u IQ pod 90 o pásmu mírného podprůměru. Inteligenční kvocient však není žádný tachometr našich schopností. Je to pouze číslo, které ukazuje naši pozici v populaci. Je jistě symbolem inteligence, ta má ovšem svůj profil, své složky. Dítě, u něhož najdeme v určité oblasti snížené schopnosti, je může mít v jiné oblasti zcela nadprůměrné. Zkušený psycholog bere při interpretaci testů v úvahu i další faktory. Třeba možnost momentálního selhání, kterou u konkrétního dítěte zavinila tréma, oslabení po nemoci, starosti, atd. Nebo to, že některým dětem nevyhovují testy na čas, mají raději zkoušky bez časového omezení. V každém případě se bude psycholog zamýšlet nad případným rozparem mezi naším prospěchem a výkonem u zkoušek.

IQ A STUDIE STOLETÍ – TERMITI

Lewis Terman – mladý profesor psychologie ze Stanfordovy univerzity – začal v roce 1921 se studií, která probíhala několik desítek let v USA. Jejím cílem bylo identifikovat ty nejchytřejší a největší talenty své doby. Jednalo se o největší studii v moderních dějinách (250 000 dětí). I přes své závěry, že jen talent (v tomto případě IQ) nám výsledek nezajistí, tak je mýtus kolem geniality nadaných jedinců stále velice aktuální.

V počátku studie poslal Terman do kalifornských základních škol tým dotazovatelů. Tamější učitelé měli vybrat nejbystřejší žáky své třídy. Ti pak podstoupili IQ test. Horních deset procent žáků dostalo druhý test, a kdo jej napsal alespoň na 130 bodů, dostal ještě třetí test. Na základě této sady pak Terman vybral ty nejlepší a nejchytřejší. Během celého projektu prošel výsledky více než 250 000 dětí ze základních a středních škol a objevil 1470 jedinců, jejichž průměrné IQ činilo přes 140 bodů, přičemž nejvyšším dosaženým výsledkem bylo 200 bodů. Tato skupina mladých géníů dostala přezdívku „Termiti“ a stala se předmětem jedné z nejslavnějších psychologických studií všech dob.

Po zbytek života své svěřence Terman monitoroval, testoval, měřil a analyzoval. Zaznamenával jejich školní výsledky, zapisoval choroby, mapoval duševní zdraví a vedl si pečlivou evidenci všech pracovních úspěchů. Svá zjištění celou dobu zanašel do tlustých červených svazků s názvem Genetická studie géníů. Terman věřil, že pro člověka není nic důležitějšího než inteligence, snad kromě morálky. Věřil, že právě z jedinců s vysokým IQ musíme vybírat tahouny vědeckého pokroku, umění, politiky, vzdělání a všeobecného blaha. Terman byl přesvědčen, že jeho Termiti jsou předurčení stát se budoucí elitou USA.

Řada Termanových myšlenek a postřehů je dodnes středobodem našeho pohledu na fenomén úspěchu. Jednoduše nám to velí naše intuice. Na školách existují programy pro „nadané“. IQ testy jsou mnohdy součástí přijímaček na elitní vysoké školy. Vysoce profilované technologické firmy jako Google nebo Microsoft pečlivě měří kognitivní schopnosti svých potenciálních zaměstnanců, nebo vycházejí z téhož paradigmatu – jsou přesvědčení, že lidé s nejvyšším IQ mají také největší kariérní potenciál.

Když Termiti dospěli, byl už Termanův objev nepřehlédnutelný. Někteří jeho dětští géniové začali psát knihy a odborné články a dařilo se jim v podnikání. Několik jich kandidovalo na politickou funkci a byli mezi nimi i dva soudci nejvyššího soudu, jeden městský soudce, dva členové kalifornského parlamentu a jeden vysoký státní úředník. Ale jen hrstka těchto géníů se stala celostátně známými osobnostmi. Termiti si obecně vydělávali slušně, ale nikterak mimořádně. Většina z nich měla kariéry, které bychom mohli hodnotit přinejmenším jako všední, a překvapivě mnoho jich skončilo na pozicích, které i Terman označil za zklamání. Ptáte se, jestli z této pečlivě vytríděné skupiny géníů vzešel nějaký laureát Nobelovy ceny? Inu, Termanovi dotazovatelé na počátku experimentu testovali dva mladíky, kteří později Nobelovu cenu získali – oba ale při testování zamítl. Ani jeden neměl dostatečně vysoké IQ.

...

Sociolog Pitirim Sorokin ve své zničující kritice onoho pokusu ukázal, že kdyby Terman jednoduše sestavil náhodnou skupinu žáků z podobného rodinného zázemí a na IQ by vůbec nebral ohled, byl by svědkem téměř stejných životních peripetií jako u svých pracně vybraných géniů. Takzvaná talentovaná skupina není v žádném představitelném případě podle žádného myslitelného měřítka talentovaná jako celek. V době, kdy Terman vydal čtvrtý svazek svých Genetických studií géniů, termín „géníus“ prakticky přestal používat. „Viděli jsme,“ konstatoval Terman s nádechem zklamání, „že vazba mezi intelektem a úspěchem v životě není ani zdaleka jednoduchá.“

Od Termanových časů provedli psychologové obrovské množství výzkumů ve snaze zjistit, jaký vliv má IQ člověka na jeho úspěch v reálném životě. Lidé na spodní škále – s IQ 70 a nižším – jsou považováni za mentálně postižené. Hodnota kolem stovky je průměrná, jen o kousek více potřebuje člověk k absolvování bakalářského titulu. Náročnější postgraduální programy pak vyžadují IQ kolem 115. Je v tom ale háček. Souvislost mezi IQ a úspěchem má svou mez, která činí zhruba 120 bodů. Cokoliv nad ni se již nepromítá do žádné měřitelné výhody v reálném životě. Vyrálý vědec s IQ 120 má stejnou šanci získat Nobelovu cenu jako jeho kolega s IQ 180.

Ze studie Termitů je patrné, že způsob hodnocení mimořádně nadaných jedinců podle hodnoty IQ zřejmě není to pravé, jak děti hodnotit. Rádi bychom tím nastínili myšlenku odlišného přístupu k tématu nadaných dětí, protože zaměření se na jeden druh výsledků může podle uvedeného textu vést pouze k tomu, že můžeme přehlédnout ty, kteří mají potenciál i jinde než ve vysoké hodnotě svého IQ. Psycholog Barry Schwartz dokonce nedávno navrhl, aby elitní univerzity hodily své složité přijímací rituály do „žita“ a studenty vybíraly obyčejným losem z lidí, jejichž IQ přesáhne určitou kritickou mez. Jednoznačně to svědčí o pohledu na skutečný stav věci.

5.2. EQ - Emoční inteligence

Základní definice

Jedná se o ukazatel, který hodnotí lidskou schopnost zacházet s emocemi a spolupracovat se sociálním okolím. První zmínky o konstruktů emoční inteligence se datují již někdy kolem roku 1920, ale jejich praktické využití bylo zrealizováno až v roce 1990 pány Saloveyem a Meyerem. Od inteligenčního kvocientu (IQ) se liší tím, že hodnotí lidské vlastnosti, které mají co do činění s city, emocemi a veškerou komunikací s okolím. Nehodnotí myšlenkové schopnosti, ale složky empatie, sebeovládání, sebeuvědomění, motivace a společenské obratnosti. Lidé vnímají své okolí a podněty z něj (např. pohyb rukou, gestikulaci, oční kontakt, mrkání, intenzitu hlasu, vibrace, reakce druhé strany, odsednutí atd.) jako informace, se kterými dále pracují. Schopnost poznání a práce s těmito informacemi emocionální kvocient také hodnotí. Emoční kvocient určuje míru schopnosti vcítit se, ovládat náladu, přizpůsobit

se, být nezávislý, přátelský, laskavý, vnímat úctu, oblíbenost, vytrvalost. Je součástí sociální inteligence, která zahrnuje schopnost sledovat vlastní i cizí pocity a emoce, rozlišovat je a využívat těchto informací ve svém myšlení a jednání. Nelze jej měřit jako IQ. EQ je mnohem méně geneticky zatíženo než IQ.

Více o EQ najdete na www.eqtesty.cz.

Oblast použití

EQ se staví vedle IQ jako další indikátor, který má vliv na úspěšnost životní dráhy. Lidé s vyšším nebo vysokým EQ mají dobré předpoklady být dobří manažeři, vůdčí osobnosti, poradci, ale také přátelé, milenci a partneři. Mají tedy velký potenciál uplatnění ve společnosti. Dokážou předpovídat problémy (konflikty) dříve, než se zcela rozvinou, tudíž jim jsou schopni zabránit. Ovládají komunikaci a vyjadřování, díky kterým rozumějí svému okolí a okolí rozumí jim. Emoční inteligence je zastoupena stejně u mužů jako u žen, každé z pohlaví ale vyniká v trochu jiných složkách. EQ testy v současné době nejsou tak rozvinuté a rozšířené jako IQ testy. Většina z těch, které existují, nesplňují kompletně požadavky odborné veřejnosti a jejich výpovědní hodnota je omezená. To se dá přičíst na vrub neustálému vývoji definice a vymezení EQ.

Využití metody při zjišťování nadání u dětí

Všichni lidé disponují emocemi a jsou jimi ovlivňováni. Patrně se však liší ve schopnosti své emoce a emoce ostatních vnímat, usměrňovat je a využívat je v osobním a pracovním životě jako pomoc při orientaci v různých situacích a při rozhodování. Oproti IQ testu lze testu EQ vytknout, že nemá žádnou stupnici, a nelze tak stanovit jeho přesnou, nebo alespoň přibližnou vyjadřující hodnotu. Je neoddiskutovatelné, že kvalita emoční inteligence ovlivňuje naše prožívání života (např. schopnost prožívat štěstí), ovlivňuje důvěru ve vlastní síly, schopnost motivovat sebe sama a dosahovat toho, co chceme, stejně jako jednat s druhými lidmi. Při zhruba stejné inteligenci rozhodují o úspěchu v životě i ve škole emoční kvality. Klasickou školní situací, kde se projevuje schopnost zvládat emoce, je dovednost zvládat trému a úzkost během zkoušení. Emoční inteligenci se děti učí napodobováním. Emoční inteligenci je možné zvyšovat tréninkem i v dospělém věku. Emoční dovednosti se nenaučíme nikde ve škole, ale jedině a naostro ve vlastním životě. I když existují jisté metody, jak si jich všimnout a rozvíjet je už u malého dítěte.

Například ostrávané děti mají zvláště vysoké riziko, že nedostudují. Ve srovnání s dětmi, které mají kamarády, bývají osamělé děti vyloučeny ze školy dvakrát až osmkrát častěji. Jedna ze studií odhalila, že zhruba čtvrtina dětí, jež patřily na základní škole mezi neoblíbené, byla před dokončením střední školy ze studií vyloučena. Není divu. Představme si, že třicet hodin týdně trávíte v prostředí, kde vás nemá nikdo rád.

5.3. StrengthsFinder

Základní definice

V roce 1998 začal americký tým vědců ze společnosti Gallup pod vedením Donalda O. Clintona a Toma Ratha aplikovat výsledky svých studií o talentu. Na základě Gallupova 40letého výzkumu talentů a silných stránek byla vytvořena definice 34 nejběžnějších talentů.

Původ slova StrengthsFinder vychází z anglického překladu Strengths (silné stránky) a finder (hledání). Tedy jde o hledání silných stránek za účelem zjištění, které talenty jsou nejsilnější a na které má smysl se zaměřit a dále je rozvíjet. Dle Gallupu má mnohem větší význam rozvíjet se v tom, v čem jsou lidé dobří, než vydávat spousty energie na rozvíjení svých slabších stránek. Základem je pochopení vlastních silných stránek, abychom je mohli dále zdokonalovat, využívat v běžném životě, což nás povede nejen k lepším výsledkům, ale především k vnitřní spokojenosti.

Více o StrengthsFinder najdete na www.strengthsfinder.com nebo www.silnestranky.cz.

Dětská verze StrengthExplorer je dostupná na www.strengthsexplorer.com.

Jazyk 34 talentů podle StrengthsFinder

Vzhledem k tomu, že neexistuje český překlad, uvádíme názvy jednotlivých talentů v původním anglickém názvosloví s určitou základní definicí talentů.

- 1) Achiever** – tyto lidé mají velké množství energie a dokáží tvrdě pracovat. Cítí velké uspokojení z toho, když jsou zaneprázdnění a produktivní.
- 2) Activator** – tyto lidé mohou uskutečňovat věci tím, že dokáží přeměnit nápady a myšlenky v akci. Jsou často netrpěliví.
- 3) Adaptability** – tyto lidé preferují „jít s časem dále“. Mají sklon být v přítomnosti. Patří mezi lidi, kteří berou věci tak, jak přicházejí, a objevují budoucnost každý den.
- 4) Analytical** – tyto lidé hledají vždy důvody a příčiny. Mají schopnost přemýšlet o jednotlivých faktorech, které mohou ovlivnit danou situaci.
- 5) Arranger** – tyto lidé umějí efektivně organizovat, ale jsou také flexibilní, což obohacuje jejich organizační schopnosti. Rádi vymýšlejí, jak vhodně zkombinovat všechny dostupné zdroje, aby byl výsledek co nejlepší.
- 6) Believe** – tyto lidé mají pevně stanovené své hodnoty, které se nemění. V rámci těchto hodnot pak objevují účel svého života.
- 7) Command** – tyto lidé jsou duchapřítomní. Jsou ochotni převzít zodpovědnost za situaci a dělat rozhodnutí.
- 8) Communication** – tyto lidé mají obecně schopnost velice jednoduše nacházet cesty, jak své myšlenky převést do slov. Jsou velmi dobří řečníci a moderátoři. Umějí skvěle konverzovat.

- 9) Competition** – tyto lidi měří svůj další postup a výsledky srovnávají s výsledky ostatních. Bojují vždy o to, aby vyhráli první místo a obrátili cokoli v soutěži.
- 10) Connectedness** – tyto lidi mají víru v to, že všechny věci jsou nějak spojeny. Věří, že existují shody a vše, co se okolo nás děje, má svůj důvod.
- 11) Consistency** – tyto lidi si jsou vědomi potřeby přistupovat ke všem lidem stejným způsobem. Se všemi se snaží nakládat stejně a s důsledností tak, že nastavují jasná pravidla a striktně se jich drží.
- 12) Context** – tyto lidi mají rádi přemýšlení o minulosti. Chápuou současnost na základě pochopení minulosti.
- 13) Deliberative** – tyto lidi lze nejlépe popsat jako ty, kteří vždy a naprosto seriózně přistupují k vykonání rozhodnutí nebo výběru volby. Umějí předvídat překážky.
- 14) Developer** – tyto lidi jsou schopni rozpoznat a podporovat talent a potenciál v ostatních. Všimnou si znamenání každého malého zlepšení a odvozují své uspokojení od těchto zlepšení.
- 15) Discipline** – tyto lidi mají rádi rutinu a strukturu. Jejich svět je nejlépe možné popsat řádem, který sami vytvářejí.
- 16) Empathy** – tyto lidi mohou cítit pocity ostatních lidí tak, že si představí sami sebe v životě nebo v situaci ostatních.
- 17) Focus** – tyto lidi si určí směr, následují ho bez přestávky a dělají určité úpravy pro to, aby zůstali ve svém směru a neodchýlili se. Určují si priority a pak jednájí.
- 18) Futuristic** – tyto lidi jsou inspirováni budoucností a tím, co může být. Inspirují ostatní svými vizemi budoucnosti.
- 19) Harmony** – tyto lidi vždy hledají shodu. Nemají rádi konflikty, raději hledají oblasti, ve kterých se všichni shodnou.
- 20) Ideation** – tyto lidi jsou fascinováni myšlenkami. Jsou schopni najít spojení mezi zdánlivě neslučitelnými jevy.
- 21) Includer** – tyto lidi jsou schopni chápat ostatní. Uvědomují si ty, kdo se cítí vynechávání, a vytvářejí úsilí, aby je zapojili do dění.
- 22) Individualization** – tyto lidi jsou zaujati výjimečnými kvalitami každého jedince. Mají dar ukázat, jak mohou odlišní lidé pracovat dohromady produktivně.
- 23) Input** – tyto lidi mají touhu vědět stále více. Často rádi sbírají a archivují nejrůznější informace.
- 24) Intellection** – tyto lidi jsou charakterističtí svými intelektuálními aktivitami. Hodně zkoumají své nitro a oceňují intelektuální diskuse.
- 25) Learner** – tyto lidi mají velkou touhu učit se nové věci. Chtějí se stále zlepšovat. Nejvíce je podněcuje učení, které je zajímavá mnohem více než samotný výsledek.
- 26) Maximizer** – tyto lidi se zaměřují na silné stránky a na způsob, jak stimulovat osobní a skupinovou výjimečnost. Hledají způsob, jak změnit něco dobrého v něco výjimečného.
- 27) Positivity** – tyto lidi mají nadšení, které je nakažlivé. Jsou pozitivní a mohou vybudit ostatní k tomu, co se chystají dělat.
- 28) Relator** – tyto lidi se těší z blízkosti s ostatními. Nacházejí velké uspokojení, když mohou pracovat společně s přáteli na dosažení svých cílů.
- 29) Responsibility** – tyto lidi se vždy chovají tak, že co řeknou, také udělají. Berou to jako osobní závazek. Jsou vázáni ke stabilním hodnotám, jako jsou čestnost a loajalita.
- 30) Restorative** – tyto lidi jsou odborníky v řešení problémů. Jsou dobří v hledání, co jde špatně, a následně v řešení této situace.

- 31) Self-Assurance** – tito lidé se cítí jistí ve schopnosti řídit svůj vlastní život. Ovládají svůj vnitřní kompas, který jim dává jistotu, že jejich rozhodnutí jsou správná.
- 32) Significance** – tito lidé chtějí být důležití v očích ostatních. Jsou vždy nezávislí a chtějí být rozpoznáváni.
- 33) Strategic** – tito lidé vytvářejí alternativní cesty, jak dále pokračovat. Když se jim předloží jakýkoliv scénář, mohou si všimnout důležitých vzorců a potenciálních problémů.
- 34) Woo** – tito lidé milují výzvy potkávání nových lidí. Dosahují uspokojení z toho, že mohou prolomit ledy a vytvořit spojení s jinou osobou.

Oblast použití

Test vychází z přesvědčení, že nalezení talentu, přeměna na silné stránky a jejich maximální využití přináší výrazně lepší pracovní výsledky i osobní spokojenost než pouhé zlepšování slabých stránek. Test StrengthsFinder identifikuje pět nejsilnějších talentů testovaného, a to z celkového počtu 34 talentů (ty byly pro snadnější zapamatování abstrahovány z několika set velice specifických talentů). Je doporučen od věku 15 let, kde si již člověk dokáže uvědomovat sám sebe.

Výsledky testu jsou individualizované a plně přizpůsobené na každého jednotlivce. Každý testovaný získá svůj osobní profil. Celkově tak existuje více než 33 miliónů kombinací jednotlivých talentů. Ve spojení s individuální kombinací znalostí a zkušeností to dává jasnou informaci o **jedinečnosti každého člověka na celém světě**. Samotný test od svého uvedení v roce 1998 absolvovalo již několik miliónů lidí a používá se úspěšně v celé řadě škol, nadnárodních i malých firem a organizací z celého světa pro hledání talentů jejich pracovníků.

Využití metody při zjišťování nadání u dětí

Přesně tento princip hledání individuálního talentu každého dítěte (jedince) by měl být primárním zájmem všech dospělých. Již od narození/v dětství/v mládí totiž začíná proces přípravy na budoucí povolání a „dospělost“. Mimo standardní test StrengthsFinder existuje také „dětská“ verze, jež je zaměřena speciálně na zjišťování talentů a silných stránek u dětí. Je známá pod názvem StrengthsExplorer a je určena pro věkové rozmezí 10–14 let. Realizací testu StrengthsExplorer učitelé i rodiče získají přístup k materiálům, které jim umožní uplatnit nadání jejich dítěte či studenta.

5.4. Barvy života

Základní definice

Barvy života je diagnostický intervenční systém, využívající techniku barvově-slovních asociací (BSA) a metodu objektově-komunikační analýzy vědomí (OKAV). Pracuje se soubory slov, takzvanými slovními moduly, a paletou osmi barev. Asociace slov a barev jsou během testu zaznamenávány pomocí počítačového programu, který okamžitě provede jejich vyhodnocení. Každá měřicí pomůcka využívá jiný soubor slov podle toho, na jakou oblast se zaměřuje. Jedná se o metodu

využívající neurobiologické procesy mozku. Teorii asociací přinesli do psychologie Wilhelm Wundt a William James již koncem 19. století, přičemž detailně popsali základní principy a zákony asociací v lidském mozku. Barvy života jsou uznávanou psychologickou metodou již velice dlouho.

V ČR se metoda do obecného povědomí dostává po roce 2001, kdy byl k dispozici dostatečný vzorek testovaných. Zájem o její praktické využití v ČR projevovaly i některé pedagogicko-psychologické poradny (olomoucká PPP velmi často používá metodu barev, hlavně na ZŠ Hájkova, která je specializovaná na práci s nadanými dětmi). Stoupá ale také poptávka po školeních odborných poradců a konzultantů. V roce 2006 byla založena společnost DAP Services, a. s., která si dala za cíl ujmout se metody Barvy života a rozšířit ji nejen v České republice, ale i za hranicemi. Celkově prošlo v ČR touto metodou již více než 300 000 osob s významným zastoupením dětí (218 108) mladších 18 let.

Více informací na www.barvyzivota.cz nebo www.dap-services.cz.

Oblast použití

Celá metoda Barvy života nabízí objektivizovaný nástroj, který je schopen smysluplně a názorně pro jednotlivé odborníky z různých profesí i samotného příjemce služeb (klienta) objasňovat jak strukturu, tak průběhy individuálního i skupinového myšlení, cítění, prožívání i seberealizačního chování.

V současné době je jedním z cílů této metody nabídnutí nástroje, který bude identifikovat talent v oblastech zacházení s pravidly, vidění a cítění sebe sama, míra vnímání a prosazování vlastní reality, relativní stálost či silná pohyblivost zastávaných postojů, míra subjektivní spokojenosti se svými postoji a jejich potřeby ji dávat najevo, kapacita k učení, výkonnost, jak působí hodnocení jiných, způsob řešení případných neúspěchů. Výstup bude obsahovat ukazatele, které mohou nadaným i nenadaným pomoci v jejich osobním rozvoji.

Využití metody při zjišťování nadání u dětí

V současné době probíhá výzkumná fáze, jež má ověřit nástroj k „měření talentu“ (identifikaci nadání/talentu). Tato fáze obsahuje referenční skupinu zhruba 500 žáků indikovaných ze strany učitelů jako „žáci s nadáním“ (například absolventi krajského kola SOČ), dále z aktivních sportovních talentů a z uměleckých škol a konzervatoří. Součástí referenční skupiny je i 84 dětí diagnostikovaných v rámci projektu „Nadání... brána k úspěchu“. Příprava nástroje se nachází ve fázi úvodního testování, v jehož průběhu se shromažďují podklady pro kalibraci měření na jednotlivé druhy talentů, pro jejichž měření bude nástroj určen. Tento nástroj na „měření talentu“ bude na základě referenčních skupin umožňovat zobrazení míry korelace výsledku jednotlivce s danou skupinou, zobrazení a popis charakteristiky na základě měření metodou, která se používá v již existujících a validovaných nástrojích.

5.5. Socionika

Základní definice

Socionika vznikla v 60. letech 20. století na základě funkční typologie osobnosti C. G. Junga z roku 1920. Její zakladatelkou je Aušra Augusta z Litvy, které se podařilo Jungovu typologii dále rozpracovat a rozšířit mezi širokou veřejnost hlavně v Rusku a na Ukrajině. Aušra okolo sebe vytvořila velký tým lidí z různých profesí a reálně potvrdila znalosti Jungovy typologie, které v jeho době nebyly pro její složitost mezi širokou veřejností rozšířeny.

Socionika je věda o přijímání, zpracování a předávání informací, jež jsou u každého typu člověka odlišné. Tato idea je založená na tom, že „charakter jedince“ funguje jako sada provázaných bloků, které Aušra Augusta nazvala psychologickými funkcemi. Různé kombinování a spojování těchto psychologických funkcí pod vlivem zkušeností a okolností postupně způsobuje vytváření rozmanitých vzorců chování, a tudíž různých charakterových typů.

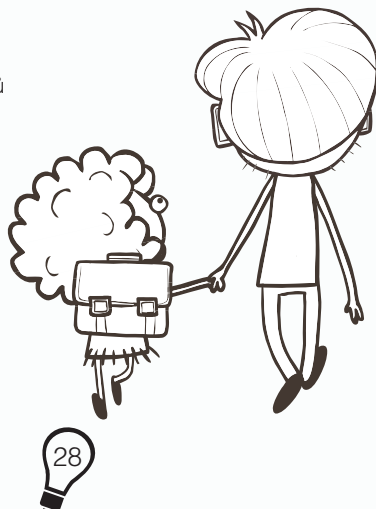
Na základě typologie je člověk zařazen do jednoho ze 16 charakterových typů. Každý z nich má ve společnosti jedinečnou funkci a patří mu specifické předurčení. Typy mají své silné a slabé stránky a rozdílnost mezi nimi je velice výrazná. Jednotlivé typy získaly zvučná jména podle významných nositelů stejného typu (Napoleon, Balzac, Jesenin, Hamlet), což pomohlo lehkému zapamatování a umožnilo rychlé rozšíření do společnosti.

Více informací na www.socionika.eu.

Oblast využití

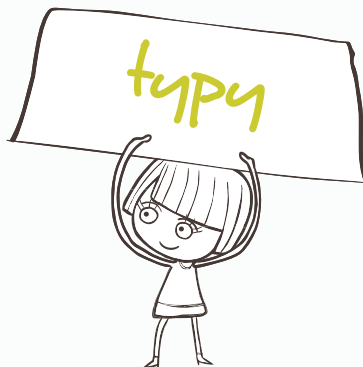
V současnosti se socionika používá v osobním i pracovním životě, stejně jako při rozpoznávání silných a slabých stránek člověka včetně dětí. Další příklady použití:

- při hledání vhodného partnera
- v pochopení mezilidských vztahů
- ve vytváření tvůrčích pracovních kolektivů
- pro osobní rozvoj – přijetí sama sebe
- ve výběru práce, která člověka realizuje

16 nosionických typů

- Don Quijote, „Vynálezce“
- Dumas, „Prostředník“
- Victor Hugo, „Živototvůrce“
- Robespierre, „Analytik“
- Hamlet, „Učitel“
- Maxim Gorkij, „Inspektor“
- Žukov, „Maršál“
- Bradbury, „Lyrík“
- Caesar, „Politik“
- Balzac, „Kritik“
- Theodore Dreiser, „Ochránce“
- Jack London, „Podnikatel“
- Dostojevskij, „Humanista“
- Sherlock Holmes, „Ředitel“
- Tom Sawyer, „Psycholog“
- Jean Gabin, „Mistr“

Využití metody při zjišťování nadání u dětí

Socioniku lze využít jako jednu z metod pro identifikaci talentu dětí a jejich další rozvoj. V ČR je zatím velmi málo rozšířená a informace o ní jsou k dispozici pouze v omezené míře. Mezi první certifikované lektory a konzultanty v ČR patří Martin Másilko, který tuto metodu studoval přímo v Rusku, kde také získal praktické zkušenosti na několikaleté stáži v Ruské rodové škole. V Rusku se tato metoda velmi rozšířila a hojně se využívá ve školství k typování celých tříd, učitelů i rodičů.

5.6. Zpětná vazba

Základní definice

Zpětná vazba jako pojem při analýze talentu/nadání dětí i dospělých osob by měla vyjadřovat nezávislý pohled očima jiných na chování, silné a slabé stránky daného jedince, a to z osobního i pracovního hlediska. V praxi se využívá nejčastěji zpětná vazba 360 stupňů. Existuje však celá řada modifikací. Zpětnou vazbu v různé podobě využívali v historii všichni „osvícení“ myslitelé a učitelé pro svůj vlastní rozvoj i rozvoj svých svěřenců, kolegů a blízkých.

Občas bývá pojem zpětná vazba zaměňován za kritiku ve smyslu pozitivní nebo negativní. Také se používají pojmy jako konstruktivní kritika nebo posudek. Vzhledem k naší „komunistické“ minulosti bývají slova posudek i kritika vnímány až na výjimky spíše negativně, a mají tak již od počátku negativní citové zabarvení. Proto je naprosto nevhodné používat tuto terminologii ve vztahu k dětem a jejich nadání/talentu, kde je pozitivní přijetí základním předpokladem úspěchu.

Oblast využití

Zpětná vazba může být podávána ústně nebo v písemné podobě. Pro dlouhodobý přínos je rozhodně vhodnější písemná varianta, ke které se dotyčný může pravidelně vracet. Každý, kdo připravuje zpětnou vazbu, by k ní měl přistupovat co nejvíce neutrálně a dané dítě či jedince by se měl snažit vnímat bez pozitivních či negativních emocí (což se v praxi ne vždy daří).

Zpětná vazba má široké možnosti použití a je vhodná pro:

- zjišťování schopností dětí a pro jejich sebeuvědomování. V případě dětí musí být vedena velice obezřetně a pod vedením zkušených mentorů.
- mladé lidi, kteří si ujasňují, co očekávají od života, a přemýšlejí o své budoucnosti.
- každého pracovníka, který se snaží o povýšení a neví, proč se mu to nedaří, nebo hledá příčiny neúspěchu.
- všechny lidi, kteří zvažují změnu zaměstnání nebo obor pracovní činnosti.
- vedoucí pracovníky a majitele firem, kteří chtějí organizaci dále rozvíjet a považují dobrý vztah s okolím (rodinou, podřízenými, zákazníky apod.) za základ úspěchu, nebo naopak mají problémy ve vztahu ke svému okolí a neznají příčiny.
- partnerské dvojice, jež chtějí svůj vztah zlepšovat, nebo se ve vztahu vyskytly problémy a oba mají zájem na jejich řešení.
- rodiče, kteří hledají cestu, jak vést děti a poskytnout jim kvalitní základ pro život.

Využití při zjišťování nadání u dětí

Při přípravě zpětné vazby je nutné být velice obezřetný a dobře vnímat vnitřní rovnováhu jedince, pro kterého se zpětná vazba připravuje. Obzvláště u dětí je to velice citlivá záležitost. Na druhou stranu právě děti a mladiství umějí při správném způsobu komunikace velice silně vnímat, chápat a případně také měnit postoje.

Hlavní přínos zpětné vazby spočívá v „nezávislém“ pohledu na dané dítě či mladistvého, který tak získá jedinečnou možnost dozvědět se, jak jej vnímá jeho okolí. Právě okolí totiž vidí dominantní silné stránky i nedostatky. Vlastní představa o realitě bývá v tomto věku často zkreslená, což je samozřejmě zcela pochopitelné a vyplývá to z nedostatečných zkušeností a povědomí o „fungování světa“, stejně jako o (ne)vyzrálosti ega. Děti totiž mívají tendence se buď podceňovat, nebo naopak přeceňovat daleko více než dospělí. Zpětná vazba jim tak může „otevřít oči“ a na-směrovat je tím správným směrem.

6. 8 principů pro rozvoj potenciálu dětí

"Jeden otec či matka je lepší než sto učitelů."

- Norské přísloví -

Tato kapitola nabízí 8 principů, které jsou důležité pro **rozvoj potenciálu vašeho dítěte**. Některé principy se často zaměřují za vlastnosti, někdo jim říká kompetence. Ve své podstatě to ale není důležité. Jedná se stále o jeden a ten samý přístup k dítěti, vycházející z podstaty konkrétního jedince a jeho jedinečného talentu.

Jednotlivé principy jsou sepsány tak, aby se daly využít při každodenním rodinném životě a nevyžadovaly dlouhou přípravu či didaktické znalosti rodičů.

Jako rodič máte tu výhodu, že jste jediní, komu je umožněno pozorovat vlastnosti vašeho dítěte již od malička. Díky následujícím principům máte šanci si uvědomovat jednotlivé vlastnosti a schopnosti, pro které mají vaše děti ty nejlepší dispozice již v nízkém věku. Jejich správnou podporou tak můžete položit kvalitní základy, jež jim umožní obstát i v těch nejsložitějších životních situacích.

6.1. Zvědavost

„Zvědavost a touha po poznání jsou od samého prvopočátku hnací silou neustávajícího lidského bádání.“

- Erich Von Däniken -

Všichni na tento svět přicházíme zvědaví. Zvědavost je založena na přirozené **touze dozvědět se víc**. Evoluce naprogramovala děti tak, aby byly zvědavé, vyhledávaly vysvětlení a dělaly, co mohou, pro pochopení našeho neobvyčejného světa.

Zvědavost začíná u dětí v období 3 let a jako rodiče bychom měli udělat vše pro to, abychom udrželi dětskou zvědavost naživu. Děti, jako malí vědci, experimentují se vším ve svém okolí, až z toho jako rodiče můžeme někdy „šilet“. Jakmile se naučí mluvit, začnou nám klást otázky za otázkou: „Mami, co to je? Jak to funguje? Proč jsem se narodil?“ apod.

Bohužel dospívání (škola) tento zvědavý duch často umlčí. Je to částečně vina rodičů, učitelů/vychovatelů, ale i celého systému, ve kterém žijeme. Děti vidí dospěle odpovídat na otázky mnohem častěji, než si je pokládat. Dojdou k přesvědčení, že klást otázky je něco obtěžujícího, a považují to za znamení nevědomosti, nezralosti a slabosti. Postupně tak dospějí k závěru, že je lepší se nepat, aby se vyhnuly výměchu nebo komentářů o hlouposti, protože kladou „blbě otázky“. Přitom paradoxně správné odpovědi (v tomto případě vědomosti) se stanou v jejich životě tím, za co budou hodnoceny, a co se tedy v budoucnu počítá. Schopnost ptát se, zjiřovat, zkoumat a vědět, jak pokládat bystré a podnětné otázky, patří mezi základní principy budoucího úspěchu.

**kdo ne ptá, ten ne dozví
kdo hledá, nalezne
kdo tluče, bude mu otevřeno
kdo chce vědět, dostane odpovědi**

K tomu se však musí upřímně ptát a zvědavost je toho všeho předpokladem!

Rychlé tipy, jak rozvíjet zvědavost u dětí

1. Dovoľte svému dítěti, aby vás vidělo pokládat otevřené otázky ohledně světa, který vás obklopuje. Jeden dobrý způsob je používat fráze jako „říkám si“ nebo „rád bych věděl“ a uvažovat nahlas. Příklad:

- „Říkám si, proč ptáci mohou létat.“
- „Ráda bych věděla, co by se asi stalo, kdybychom do toho koláče dali o jedno vejce víc.“
- „Přemýřlím, jaké to asi je být uprchlík, který chce žít v této zemi.“
- „Zajímalo by mě, proč mají kočky vousky.“

Budete překvapeni, jak rychle si dítě začne klást podobné otázky.

2. Podporujte své dítě, aby si psalo deník nebo zápisník. Deník může dítě použít k záznamu otázek, zjiřtění, postřehů, vtipů, snů, úvah a představ. Otázky zapsané v deníku se poté dají použít k diskusi po jídle či při cestování.

3. Přejděte od chválení dítěte za správné odpovědi k pochvalám za položení opravdu zajímavé nebo neobvyklé otázky. Nebojte se připustit, že na otázku nedokážete odpovědět. Pomozte dítěti, ať hledá odpovědi ve svém okolí, ať si otázku zapíše do deníku. Způsob, jak odpovědět, je:

- „Zajímavá otázka – moc se mi líbí, že jsi o tom přemýřlel/a. Můžeme hledat odpovědi společně?“
- „Ráda bych si to rozmyslela a vrátila se k tomu, až budeme mít více času. Může být?“

Tím dáte najevo dítěti, že nemáte odpovědi na všechno a že je to v pořádku. Také ho tím učíte, aby i ono o tom přemýřlelo.

4. Položí-li vaše dítě zvláště zajímavou otevřenou otázku, může to být skvělá příležitost k tomu dát hlavy dohromady a přijít na několik možných teorií.

- Udržujte aktivitu v hravém a průzkumnickém duchu – třeba se střídejte v předkládání jednotlivých návrhů.
- Dávejte si pozor, abyste nelpěli na správné odpovědi. Pamatujte, že to, k čemu povzbuzujete děti především, je myšlení.

Aktivity na rozvoj zvědavosti

1. Co kdyby...?

- Střídejte se v tom, že budete vymýšlet tolik otázek typu „Co kdyby...?“, kolik je jen možné. Otázky se mohou týkat situace, ve které se dítě nachází, např. při návštěvě kina, při cestě do školy, nebo nějaké oblasti jako věda, příroda, zvířata.
- Vymýšlejte otázky, které mohou být někdy naprosto bláznivé a otevřené.
- Když se objeví zajímavý nápad, přerušete hru a podrobně probírejte myšlenku a její možné následky.
- Pamatujte si: Neexistuje špatná odpověď!
 - Co kdyby člověk rozuměl zvířecím zvukům?
 - Co kdyby všichni lidé vypadali stejně?
 - Co kdyby lidé uměli létat?

2. 10 otázek k tématu

- Vyberte si nějaké téma, např. lidské tělo, vodopád, cop, ruce nebo pták v letu.
- Do deníku nebo na papír napište aspoň 10 otázek na dané téma.
- Potom si vyberte téma z vašeho života a udělejte stejné cvičení.
- Příklad otázek na téma „Jak pták létá?“:
 - Proč má dvě křídla?
 - Proč má peří?
 - Jak vzlétá?
 - Jak zpomaluje?
 - Jak zrychluje?
 - Jak vysoko doletí?
 - Kdy spí?
 - Jak dobrý má zrak?
 - Co jí?

3. Kouzelný prášek

- Představte si, že k vám přijde na návštěvu někdo slavný! Možná váš vzor, oblíbený zpěvák či herec, postava z knihy nebo z historie.
- Začněte si spolu s dětmi představovat, že máte kouzelný prášek, jímž byste tohoto návštěvníka poprášili. Díky tomu by děti získaly právo položit jakýchkoliv pět otázek. Získaly by tak odpovědi, které jsou skutečně pravdivé. Na co myslíte, že by se ptaly?

4. Staň se detektivem!

- Seznamujte dítě tak brzy, jak je to jen možné, s myšlenkou, že každý z nás je vlastně „detektiv“, jde-li o odhalování světa, ve kterém žijeme.
- Povzbudíte dítě, aby postupovalo v následujících krocích:

a) Vyber si předmět bádání. O čem byste se chtěly něco dozvědět?

Přemýšlely jste o nějaké zajímavé otázce, na kterou bys opravdu chtěl znát odpověď?

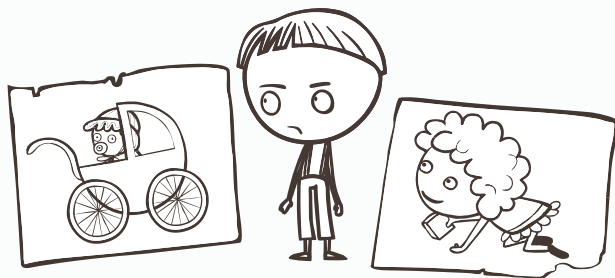
b) Zvaž, kde budeš bádát. Na jakém místě by bylo dobré hledat odpovídající informace? U počítače? V encyklopedii? V knihovně? U určitého člověka?

c) Hledej stopy. Sbírej informace, dělej si poznámky a prováděj rozhovory. Prozkoumej do větší hloubky všechna zvláště zajímavá vodítka, která se během pátrání vynoří.

d) Vyvozuji závěry. Co si ty myslíš o tom, co jsi zjistil? Přišel jsi sám s nějakými vlastními myšlenkami nebo nápady?

e) Sestav zprávu. Jaké jsou tři nejdůležitější věci, které jsi objevil?

Můžete společně vyrobit plakát pro „detektivy“ s pěti stopami, které budou dostatečně velké, aby se do nich daly zapisovat výsledky jednotlivých stadií pátrání.

DOPORUČENÍ PRO RODIČE – JAK ZACHOVAT PŘÍROZENOU ZVĚDAVOST SVÝCH DĚTÍ?

- Nejprve se začněte považovat za žáka, ať vám dítě slouží jako vzor pro znovuprobuzení vaší otevřenosti a tázavého rozpoložení. (Když se cítíte do čistoty a nadšení, se kterými vaše dítě přistupuje k učení, půjde to mnohem snadněji rozvíjet.)
- Neustálé otázky vašich dětí jsou pochopitelně také testem vaší trpělivosti. Když však své srdce necháte otevřené, objevíte nezbytnou výdrž.
- Kromě toho, že se z vás stane věčný žák, můžete se také stát „trenérem zvědavosti“ vašich dětí. Naučte je, aby k tvůrčímu řešení problémů přistupovaly pomocí otázek: „co, kdy, kdo, jak, kde, proč“.
- Každý měsíc probírejte jednoho z géníů a jmenujte otázky, kterými se tito velcí géniové zabývali (např. Leonardo da Vinci, Mozart, Einstein).
- Podporujte své děti, ať kladou otázky, neustále se na všechno ptají a hledají tyto odpovědi.

6.2. Byntront a ušímauont

„Chci zaměstnat všechny své smysly. Kéž dovedu vstřebávat všechnu rozmanitost a jedinečnost světa.“

- Maya Angelou, básnířka a spisovatelka -

Zrak, sluch, hmat, chuť a čich. Rozvíjet tyto smysly je nesmírně užitečná dovednost, která bývá často nedostatečně vyvinuta. Děti mají většinou sklon všímát si věcí ve svém nejbližším okolí. Pokud je budeme povzbuzovat, aby byly všímavé a pozorné ke všemu, co se okolo nich odehrává, a aby rozvíjely své smysly, získají do života drahocennou dovednost.

Rychlé tipy, jak rozvíjet byntront a ušímauont

- 1. Dávejte svému dítěti mnoho podnětů, které povzbudí jeho smysly.** Berte jej ven, do přírody, do lesů, k řece, do divadel, galerií, na koncerty apod.
- 2. V přírodě, ale i ve městě dávejte dítěti úkoly, které pomohou zlepšit jeho pozornost.** Např.: „Kdo dnes najde tu nejpodivnější věc?“ Dělejte si sbírky, doma vytvářejte dekorace a vyprávějte si o tom příběhy.
- 3. Při cestování si dělejte seznamy a ptejte se na nejkrásnější, nejpřekvapivější nebo nejzáhadnější věci, které uvidíte.**
- 4. Trénujte naslouchání dítěte a nechte ho převyprávět svými slovy příběh, který jste mu vyprávěli** (můžete se i vzájemně střídat). Je to skvělý způsob, jak učit děti naslouchat.
- 5. Rozvíjejte jeho představivost a zapojte do toho co nejvíce smyslů.**

Aktivity na rozvoj byntrontí a unímauontí

1. Pět věcí, kterých si všimneš okolo

Tahle rychlá hra pomáhá rozvíjet schopnost pozorování. Výborně se hraje v přírodě i v parku a podporuje smysl pro oceňování krásy přírody. Dá se však stejně dobře využít k zaměření dětské pozornosti na různorodost nebo tisíce lidských výtvorů ve městě, na emoce a vlastnosti lidí kolem sebe.

- Jeden vybere objekt – auto, člověk, obraz, řeka, apod.
- Úkolem druhého je vyhledat pět věcí okolo tohoto objektu, jichž si v první chvíli vůbec nemusel všimnout. Zpočátku je hra obtížná.
- První hráč potom může z pěti věcí vybrat tu, která podle něj byla nejzajímavější nebo která poukázala na dobré pozorovací schopnosti druhého.

2. Nalad' se!

Tato hra pomáhá rozvíjet sluch.

- Až budete příště někde venku – ať je to zahrada, vlak, nebo cesta do školy – požádejte dítě, aby se k vám přidalo a pokusilo se společně s vámi spočítat a rozpoznat veškeré zvuky, které slyšíte.
- Udělejte z toho soutěž: Dokážeš uslyšet deset, nebo dokonce dvacet zvuků? Pro vaše dítě bude zajímavé zjištění, kolik zvuků ve většině času ignorujeme. Který zvuk je jejich oblíbený? Proč? Dokážou se zaměřit pouze na ten jediný zvuk a vypustit všechny ostatní, dokud v duchu nenapočítáte do deseti? Dokážete to i vy?
- Dobu postupně prodlužujte a uvidíte, jestli oba během tohoto poslechového cvičení dokážete potlačit všechny ostatní myšlenky. Je to složitější, než jak to vypadá.

3. Procházka paměti

Pomozte svému dítěti lépe si uvědomovat své smysly a rozvinout si mnohem lepší paměť. Vaším dětem možná pomůže mít během této činnosti zavřené oči. Jde o intenzivní cvičení. Budete-li je opakovat, zjistíte, že si (vy i vaše dítě) pamatujete pokaždé víc a víc. Také to znamená, že zvláštní události – a dokonce i ty každodenní, které jinak tak rychle mizí z naší paměti – mají větší šanci najít ve vaší paměti své stálé místo.

- Povzbudte je, aby spolu s vámi v duchu znovu navštívily zajímavá místa a události.
- Předstírejte, že společně podnikáte procházku po paměti – zpět na konkrétní návštěvu nebo událost, která se vám oběma líbila.
- Společně ji popište, jako byste spolu procházeli po místnostech, zastavujte se, abyste si mohli po cestě všimnout zvuků, pohledů a vůní.
- Pokládejte jeden druhému otázky, které podnítky vyoření dalších vzpomínek.
 - Cítíš na tomhle místě něco specifického?
 - Čeho sis všimla tam nahoře?
 - Jak vypadá to a to?

4. Představ si!

Představivost je skvělý nástroj, jak si zosířit všechny smysly, zlepšit paměť a připravit se na dosažení svých životních cílů. Je nezbytnou součástí přístupu k učení a tvorbě. Vědomé představování můžete procvičovat s dítětem ke zlepšení čehokoli, od sportu a tance až po jeho malování, řeč apod. Představivost nejlépe pracuje, když je dítě uvolněné, proto mezi vhodné doby k procvičování patří čas ráno po probuzení, večer před usnutím, při cestě ve vlaku, autobusu či autě, nebo kdykoliv má uvolněné tělo a volnou mysl. Vyprávějte dítěti barvitý příběh, v kterém zapojí zrak, sluch, hmat, čich i chuť. Potom si nechte takový příběh vyprávět od něj.

V jedné klasické studii byla krysí mláďata dána do prostředí chudého na smyslové podněty. Další skupina byla vychovávána v prostředí na tyto podněty bohatém. Skupina připravená o smyslové podněty trpěla zpomaleným vývojem mozku. Nedokázala najít cestu ani v jednoduchém labyrintu a měla sklony k agresivitě a násilnému sociálnímu chování. U hlodavců zaplavených smyslovými podněty se vyvinul větší, lépe propojený mozek. Naučili se zvládat i složité labyrinty a spokojeně si spolu hráli. Krysy jsou v podobných pokusech používány proto, že jejich nervové soustavy jsou v mnohém podobné těm našim. Proto se ze všech sil snažte doma vytvořit prostředí „výživné“ pro mozek, začněte už když je dítě v děloze. Výzkumy dr. Thomase Vernyho a mnoha ostatních naznačují, že nenarozené dítě bude kladně ovlivněné například poslechem Mozartovy hudby. Když se narodí, využijte každé příležitosti a vytvořte bohaté a kultivované prostředí. Mnoho láskyplných dotyků a chování je zvláště vhodné pro neurologický a citový vývoj vašeho rostoucího dítěte. Spletité vůně a chuti mohou počkat do doby, kdy budou děti dost staré na to, aby dokázaly rozlišovat podrobnosti, ale ostrý zrak, radost z barev, vychutnávání zvuků a přirozená vnímavost mohou být pěstovány kreslením, uměním, hodinami hudby a denním setkáváním s krásou.

6.3. Vytrvalost a překonávání překážek

„Většiny významných věcí na světě dosáhli lidé, kteří se nepřestávali snažit, ani když se zdálo, že už nezbývá žádná naděje.“

- Dale Carnegie -

„Abyste uspěli, zdvojnásobte frekvenci svých chyb.“

- Tom Watson, bývalý prezident společnosti IBM -

Albert Einstein o sobě řekl: „*Ne že bych byl tak chytrý, prostě jen vydržím u problémů déle.*“ Vytrvalost je jednou z vlastností, kterým většina lidí připisuje největší význam v dosažení vlastního úspěchu. Mít vnitřní touhu, bojovného ducha, opravdové odhodlání dosáhnout svého, ať je to cokoli – to je to, co odlišuje některé lidi od ostatních. V každém z nás je ukryto cosi vrozeného, co ovlivňuje naši osobní úroveň vytrvalosti, a ta je ovlivněna dvěma klíčovými faktory:

- 1. Smysluplnost – důvod, proč bychom měli vytrvat? (souvisí s vnitřní motivací)**
- 2. Proměnit vytrvalost v příjemný pocit z dosažení výsledku i přes neúspěch.**

Mnoho dětí se pravděpodobně nikdy nenaučí vytrvat, pokud je výslovně nenaučíme, proč a jak se to dělá. Podívejte se na video z www.ted.com, kde je experimentálně krásně ukázáno (mezi dětmi po celém světě ve věku 3–6 let), jak souvisí budoucí úspěch s vytrvalostí.

www.ted.com: Joachim de Posada říká: Nejezte to marshmallow

www.ted.com/talks/lang/cze/joachim_de_posada_says_don_t_eat_the_marshmallow_yet.html

Je zapotřebí učit děti, že přestože úspěch je samozřejmě dobrý, tak neúspěch je zcela přirozený. Děti by měly poznat, že každý z nás udělá chybu a neznamená to nějakou naši slabost. Důležité je o chybách mluvit, analyzovat je a poučit se z nich. Dlouhodobé studie prováděné Dr. Seligmanem ukazují, že nesmírně důležitou součástí úspěchu v podnikání i v životě je vytrvalost při setkání s překážkami a jejich řešení.

Rychlé tipy, jak rozvíjet vytrvalost a překonávání překážek

- 1. Ukažte svému dítěti, že vytrvat není lehké pro nikoho.** Sdílejte s ním své vlastní myšlenky třeba tak, že řeknete: „*Je to pro mě těžký úkol, ale budu se o to snažit dál, protože vím, že se mi to v budoucnu bude hodit.*“
- 2. Už od mala mluvíte s dítětem o „svalech vytrvalosti“.** Pomozte svému dítěti pochopit, že naučit se dělat něco nového zpočátku vždy bolí. Je to zcela přirozené a týká se to doslova každého z nás. Pokud mu něco zpočátku nejde, nevzdává se a zkouší to tak dlouho, dokud si nevybuduje o trochu větší „svaly“ a úkol se nebude zdát jednodušší.
- 3. Učte své dítě rozpoznat a ovládat ty negativní myšlenky, které se nás tak často snaží přesvědčit, že nejsme dost dobří, že nebudeme schopni dosáhnout toho, čeho chceme.**
- 4. Chvalte své dítě spíše za úsilí a vytrvalost, než za inteligenci a chytrost.** Výzkumy prokázaly, že takto dětem poskytnete daleko více motivace. V opačném případě by se jinak mohly začít vyhýbat složitějším, zajímavějším úkolům ze strachu ze selhání a ztráty vašeho obdivu. A co víc, děti, které jsou chválené za svou tvrdou práci a vytrvalost, mají tendenci zdůvodňovat své selhání ne nedostatkem schopností, ale tím, že se dost nesnažily. To v nich udržuje pozitivní přístup, že příště se pravděpodobně budou snažit ještě víc.
- 5. Buďte neústupní, pokud vaše dítě začalo s nějakou činností a chystá se ji vzdát v polovině.** Je daleko snazší začít spoustu věcí, než dokončit jednu jedinou. Vaše role spočívá v tom, pomoci dětem pochopit, že hrdost a uspokojení z dovedení věcí do úspěšného závěru obvykle způsobí, že „zůstat u věcí“ stálo za to.
- 6. Zaveďte pravidlo, že lepší je neuspět v něčem obtížném než uspět v něčem snadném, protože při tom se člověk nic nenaučí.**
- 7. Povídejte si se svým dítětem i o tom, co se mu ve škole nepodařilo.** To mu pomůže dívat se na chyby jako na součást života, jako na něco, čím prochází každý z nás. Mluvíte i vy o svých zážitcích, jež se vám nepovedly.
- 8. Nechte své dítě chybovat.** Jediný způsob, jak se vaše dítě může naučit pozitivnímu přístupu k chybám, je pěknou spoustu jich udělat.
- 9. Naučte své děti přijímat zpětnou vazbu a přijímejte ji také od svých dětí.**
- 10. Pomozte svému dítěti najít metodu, která zabírá při vyrovnávání se se zklamáním.**

Aktivity na vytrvalost a překonávání překážek

1. Vyprávějte dětem o vzorech vytrvalosti

Slavné neúspěchy:

- **Kolumbus** byl neúspěšný při hledání Indie. Jak to dopadlo? Objevil Ameriku.
- **Thomas Edison** byl více než 1000krát neúspěšný ve svém pátrání po vynalezení světelné žárovky. Někdo se ho zeptal, jaké to bylo, nemít 1000krát úspěch. „*Já jsem nikdy nebyl neúspěšný. Jen jsem objevil tisíc způsobů, jak žárovka nefungovala. A každý pokus mě vždy přiblížil k poznání, jak by fungovala.*“ Thomas Edison
- **Alexander Graham Bell** byl učitelem neslyšících dětí. Vědu o zvuku studoval s jediným záměrem: vyvinout naslouchátko využívající zesílený zvuk. To jej přivedlo k tomu, že jako vedlejší účinek svého snažení vynalezl mikrofón a telefon.
- **Psací stroj** byl vynalezen jako nástroj na ražení tisku pro slepé lidi.
- **Když spisovatelka J. K. Rowlingová** napsala v roce 1995 první knihu o Harrym Potterovi, odmítlo ji dvanáct různých nakladatelství. Dokonce jí bylo doporučeno, že by si měla najít jiné zaměstnání.
- **Napoleon Hill** ve své krizi Zbohatněte s klidnou myslí mluví o nepříznivém osudu jako o odrazovém můstku k větším příležitostem. Jak sám uvádí, vždy, když nějakou tu nepřízeň zahlédne na obzoru, říká si: „*Tak dobrá, zdravím tě, kámo. Sice nevím, jaké ponaučení pro mě máš, ale ať je to cokoliv, naučím se to tak dobře, že podruhé už se ke mně nebudeš muset obtěžovat.*“

Neúspěch může být pro každého z nás zároveň obrovským úspěchem. I v neúspěchu můžete najít úspěch.

2. Pomozte najít dětem něco, k čemu budou pocítovat vášně

Stojí za to pomoci dítěti objevit něco, co je bude doopravdy motivovat – sbírání známek, komiksů, sport či zpěv, knihy, cokoliv, čím je dítě uchváčeno, ho může hodně naučit o kouzlu vytrvalosti. Pokud vidí v činnosti, kterou dělá, **smysluplnost**, bude mít vnitřní motivaci vytrvat, překonat překážky a naučit se spoustu nových dovedností. Proto stojí za to děti maximálně podporovat v činnostech, které milují a které je baví, zde se často objeví potenciál dítěte.

3. Poučte se z chyb a překážek – aktivita pro rodiče

Z chyb a častých neúspěchů vznikla na světě největší díla. Chyby pomáhají dětem ve vytrvalosti a v překonávání překážek. Pokud se dítě bojí dělat chyby, bude v životě více úzkostné a nebude umět řešit samostatně problémy.

- Prozkoumejte svůj přístup k chybám přemýšlením o následujících otázkách, své úvahy si zaznamenejte do deníku:
 - Co jste se ve škole dozvěděli o chybování?
 - Co vás o chybách naučili rodiče?
 - Jakou největší chybu jste udělali?
 - Jak jste se z ní poučili?
 - Jaké chyby jste zopakovali?

- Jakou roli hraje ve vašem každodenním životě, v práci i doma, strach z děláných chyb?
- Máte větší sklony dělat chyby z nepozornosti, nebo z příliš velké snahy?
- Zkuste si zapsat myšlenky na téma: „Co bych dělal jinak, kdybych neměl strach z děláných chyb?“
- Podobné cvičení aplikujte i u dětí a hlavně je nekárejte za chyby!

4. Posilování vlastního odhodlání při vypořádání se s překážkami

Vytvořte si vlastní HESLA, jež vás inspirují. Např.: „Jsem sám k sobě trpělivý“ nebo „Cítím trpělivost sám se sebou“.

5. Učení z negativních příkladů

Jedním z nejučinnějších způsobů, jak se poučit z chyb, je učit se z chyb jiných lidí. Mnoho věcí se ovšem také můžeme naučit zkoumáním „negativních příkladů“. Většinu věcí, které víme o učitelích, jsme se dozvěděli od nejhorších učitelů. Naučili nás, co se nemá dělat. Také jsme vděční jiným negativním příkladům, jež nám ukázaly, co přesně nemáme dělat. Zkuste toto cvičení:

- Udělejte si seznam alespoň tří lidí, kteří udělali chyby, jimž byste se chtěli vyhnout.
- Odpovězte na otázku: Jak se z jejich chyb můžete poučit?
- Vaším úkolem je přesně rozlišit mezi tím, co chcete napodobovat a čemu byste se chtěli vyhnout.

Náročné na tomto úkolu je, že někdy vaše negativní příklady v jiných oblastech zase slouží jako kladné vzory.

DOPORUČENÍ PRO RODIČE, JAK VYCHOVÁVAT DÍTĚ, ABY SAMOSTATNĚ MYSLELO, POUČILO SE ZE SVÝCH CHYB A VYTRVALO BEZ OHLEDU NA PŘEKÁŽKY:

- *Jedním z nezbytných požadavků je pěstovat sebedůvěru svého dítěte. Sebedůvěra je důvěra sama v sebe, ve své schopnosti a je tajemstvím úspěchu.*
- *Budujte sebedůvěru svých dětí tím, že je budete vést k úspěšnému učení.*
- *Rozkládejte jim úkoly na jednodušší kroky, aby dosahovaly řady drobných úspěchů, a ne několika velkých neúspěchů.*
- *Nic tak nepovzbuzuje dětskou sebedůvěru jak bezpodmínečná láska. Dávejte dětem najevo, že je máte rádi za to, jaké jsou, a ne za to, co dělají.*
- *Doplňujte tuto bezpodmínečnou lásku nadšeným povzbuzováním. Často opakujte věty jako: „Dokážeš všechno, co si naplánuješ“, „Věřím v tebe“, „Vím, že to dokážeš“.*
- *K chybám přistupujte jako k příležitostem k poučení. Když vaše děti zklamou, poskytněte jim jemnou, ale výstižnou zpětnou vazbu a velké povzbuzení. Výstižná zpětná vazba upevňuje dítě v realitě a vyjadřuje váš respekt k jeho schopnostem učit se.*

6.4. Nezávislé myšlení

„Lidi je třeba učit, jak mají myslet, a ne to, co si mají myslet.“

- Georg Christoph Lichtenberg -

My všichni si přejeme, aby naše děti myslely samostatně. Chceme, aby se naučily vytvářet zajímavé myšlenky a své vlastní promyšlené názory. Chceme, aby uměly zvážit pro a proti u různých možností, aby nevěřily hned všemu, co kde uslyší, a uměly rozeznávat smysluplné od nesmyslů dříve, než se rozhodnou, čemu věřit.

Některé děti se narodí s přirozenou schopností diskutovat otevřeně o svých myšlenkách. Jsou to většinou extroverti, pro které je naprosto normální veřejně mluvit o myšlenkách, naopak introverti často mlčí a pouze poslouchají myšlenky jiných, v sobě si pak analyzují, čemu věří a co jim dává smysl. Pro tyto děti je mnohem obtížnější začít diskutovat a obhajovat své názory, přes to všechno lze tuto schopnost u dětí otevřít a podporovat její rozvoj, aby i oni si uměli říct, co v životě chtějí a co ne.

Problém je v tom, že většina dětí je doopravdy zvyklá hovořit pouze se svými kamarády, rodinou a učiteli. Témata hovorů jsou mnohdy omezující a nepodporují skutečné nezávislé myšlení. I to nejbystřejší dítě ustrne ve chvíli, kdy musí čelit nové situaci, jako je např. setkání s významnou osobou. Nejhorší věc je odbyť dítě tím, že mu řekneme, co si má myslet, místo abychom ho jemně podpořili v tom, aby se naučilo přemýšlet samo.

Dalším častým problémem dětí je přesvědčení, že změnit názor je spíš znakem slabosti než síly. Je důležité, aby se děti naučily velice pečlivě rozhodovat – posuzovat důkazy, brát v úvahu jiné názory, nacházet mnoho možností a vyhnout se ukvapeným závěrům. Pro dítě je důležité umět se správně rozhodnout, nicméně stejně důležité je naučit dítě, aby se vzdalo svého názoru a změnilo jej. Schopnost změnit názor, když se objeví nová fakta, nebo když někdo předloží lepší linii uvažování, či když si člověk uvědomí, že zkrátka udělal chybu, to vyžaduje zvláštní kombinaci pokory a sebedůvěry.

V dnešním nepředvídatelném světě se připravenost měnit postoje v reakci na nové informace nebo události stává čím dál důležitější.

Flexibilita je rovněž základním pilířem tvořivosti: být schopen dívat se na věci z různých úhlů pohledu, přemýšlet, jak přizpůsobit a vylepšit existující myšlenky, a mít mysl otevřenou je mnohem hodnotnější než chytit se jedné dobré myšlenky a zůstat u ní, ať se děje, co se děje. Asi nejdůležitější ze všeho je flexibilita myšlení, která je základem tolerance.

Rychlé tipy pro rozvíjení nezávislého myšlení

1. Vyhněte se pokušení sami vybírat témata. Místo toho zjišťujte, co zajímá vaše dítě. Dobrý nápad je začít u oblastí, které můžete probádat společně. (viz Příklady témat – Zvědavost).

2. Vytipujte si denní dobu, která vašemu dítěti vyhovuje pro hovory o tomto druhu témat. Děti jsou často večer unavené, proto zvolte raději dřívější dobu během dne. Můžete si zavést nějaký rituál, např. „čajové dny“, při kterém každý přijde s nějakým tématem.

3. Dejte najevo, že vás téma nadchlo a že se těšíte na prozkoumávání nápadů a názorů, ke kterým byste vy a vaše dítě mohli společně dojít. Pamatujte, že nejběžnější chybou nadšených rodičů je snaha diskusi z dvoustranné debaty rychle proměnit v příležitost předat dětem svou vlastní moudrost. Nezapomeňte, že vaše děti jsou mladší než vy a jejich názory se neustále vyvíjejí. Nikdy nekritizujte jejich názor, spíše je povzbuzujte k vyvíjení vlastních myšlenek a teorií. Vaším hlavním úkolem je pomoci dětem k pocitu, že jejich myšlenky jsou hodnotné. Můžete jim pokládat otázky:

- Co bys řekl tomu člověku, o kterém teď mluvíš?
- Jak myslíš, že se asi cítil?
- To začíná být zajímavé, a co by se mělo dít poté?
- K čemu jsme tedy došli? Mohl/a bys to pro mě shrnout?

4. Dejte svému dítěti najevo, že změnit názor během diskuse je naprosto v pořádku.

5. Zvěte k sobě domů lidi rozdílných názorů nebo z různých oblastí a nechte své dítě zapojit do hovoru.

6. Naučte své dítě, že změnit názor na základě vyslechnutých důkazů je znakem toho, že je „kvalitní myslitel“.

7. Vyhledávejte situace, kde budete diskutovat o nápadech, např.: „*Budeš mě asi muset přesvědčit, abych v téhle věci změnila názor. Dej mi důvod!*“ Po každém argumentu se snažte vypadat o něco víc přesvědčenější. Nestůjte za každou cenu na svém názoru, dítě to vycítí a bude se pravděpodobně chovat stejně, bude si stát za svým, i když dostane jiné argumenty.

8. Pokud měníte vy jako rodiče názor na něco, mluvejte o tom s dítětem a vysvětlíte mu proč.

Aktivity na rozvoj nezávislého myšlení

1. Filmy

Děti mají rády kreslené filmy, ale vy jako rodiče byste neměli být lhostejní k tomu, na co se děti dívají, protože i v krásném obalu může být nebezpečný obsah.

- Sami se dívejte na televizi méně, zvláště za přítomnosti dětí.
- Přísně vybírejte filmy, které chcete společně vidět.

- Sledujte filmy spolu s dětmi, dělejte přestávky a analyzujte film (vysvětlujte děj, učte je přemýšlet a analyzovat).
- Na konci filmu se zeptejte: „Co si myslíte, čím vás film zaujal?“ „Jaké obrazy jste si z něj zapamatovaly?“ Možná budete překvapeni, na co děti obrátily pozornost a co je zaujalo. Znamená to, že právě tyto okamžiky je mohou ovlivnit.

Doporučujeme nemít televizi v domácnosti. Sami doma nemáme televizi již 8 let a rozhodně nám nechybí. Známe děti, které vyrůstají v prostředí, kde televize není ústředním objektem domácnosti, buď ji zapínají pouze výjimečně, nebo ji vůbec nemají. Tyto děti mají ohromnou výhodu oproti jiným, vymýšlejí si hry a příběhy, tráví více času venku a v přírodě a přirozeně jsou zvědavější, kreativnější a samostatnější. Nepotřebují vlivy okolí, aby se zabavily.

2. Domácí filozofování

Ptejte se svých dětí na různé otázky a rozvíjejte tyto diskuse. Nechte je vymýšlet další otázky. Mezi nadhozená filozofická témata může patřit:

- Odkud se všechno vzalo?
- Liší se lidé od zvířat? Jestli ano, čím?
- Jaký je rozdíl mezi dobrým a špatným?
- Když si něco vypůjčíš a zapomeš to vrátit, jde o krádež?
- Jak víme, že jsme naživu a nejsme jen snem někoho jiného?
- Co znamená být svobodný? Měli bychom mít všichni svobodnou vůli?
- Z čeho se skládá štěstí, smutek, přátelství?
- Existuje život někde jinde?

3. Portál www.ted.com (anglicky s českými titulky)

Tato webová stránka je naprosto úžasná a vhodná pro rodiny. Je sice v anglickém jazyce, ale několik stovek opravdu zajímavých videí má již české titulky. Najdete zde videa, kde lidé ze všech možných oblastí (hudebníci, vědci, podnikatelé, učitelé...) hovoří o nejrůznějších zajímavých tématech. Je to vhodné pro starší děti. Ted.com je vynikající zdroj k rozšiřování všeobecných znalostí vašich dětí a otevření jejich mysli všem možným druhům nových nápadů. Je potřeba se dívat na videa s dětmi, diskutovat o tématech a vytvořit si vlastní názor.

4. Odišování smyslu od nesmyslu

Jednou z nejvýznamnějších předností, které můžeme své děti učit, je to, jak nebyť naivní, jak zacházet kriticky s tím, co uslyší a přečtou. Měly by se naučit zvažovat různé úhly pohledu, posoudit názor – jinak řečeno rozlišovat smysl od nesmyslu.

Naše děti jsou denně v kontaktu s internetem, čtou e-maily, prohlížejí si reklamy, čtou blogy a články jiných lidí, dívají se na videa a klipy, atd. Je toho velká spousta, co ovlivňuje názory dětí.

- Nejlepší způsob, jak děti naučit kriticky myslet, je dávat jim spoustu příležitostí k hovorům o všech možných tématech.
- Dejte dítěti prostor k vyjádření svého názoru, nekritizujte a vybědňte ho, ať hledá další možné pohledy.

5. Čemu věříš, ale nemůžeš to dokázat?

- Ptejte se dítěte: „Čemu věříš, ale nemůžeš to dokázat?“
- Rozvíjejte jeho teorii a nechte ho při jeho pravdě! Není na tom nic špatného.

6. Představ si to!

Výborná aktivita na rozvoj flexibility myšlení a na pomoc dětem, aby se naučily, že existuje spousta možných závěrů, které lze vyvodit z daného souboru důkazů.

- Jeden hráč si vymyslí nějakou neobvyklou událost na začátek, například že ve všech obchodech zcela dojde čokoláda, nebo že v noci se objevily na poli kruhy v obilí, apod.
- Potom střídavě vymýšlejte co nejvíc různých odůvodnění.

6.5. Kreativita - tvořivost

„Kreativita je dnes ve vzdělání stejně důležitá jako gramotnost – a se stejnou vážností bychom k ní měli přistupovat.“

- Sir Ken Robinson -

Základem kreativity je nápad, který lze proměnit v mimořádný obraz, báseň nebo hru, ale také ve vědecký pokrok, vynález, zlepšení metod a postupů práce, inovativní projekt... zkrátka v pokrok. Tvořivost je životně důležitou přísadou, máme-li se my a naše děti vypořádat s většinou příležitostí, dilemat a záhad, které na nás neustále dopadají. Náš vzdělávací systém klade jen málokdy větší důraz na vyvíjení nových a originálních myšlenek, i když je kreativita motorem veškerého pokroku lidstva.

Video na Ted.com od Sira Kena Robinsona, Školy ničí kreativitu, poukazuje zábavným a strhujícím způsobem na nutnost vytvoření vzdělávacího systému, který by podporoval, nikoliv podkopával rozvoj tvůrčích schopností. Video si můžete pustit zde: www.ted.com/talks/lang/cze/ken_robinson_says_schools_kill_creativity.html

Určitě existují přirozeně kreativní géniové, ale to neznamená, že nemůžeme našim dětem pomoci rozvinout kreativní potenciál. Pokud mají dobré základy už od raného dětství, dokáží dramaticky zvýšit odvalu a kreativní schopnosti vašeho dítěte.

Rychlé tipy pro rozvíjení tvořivosti

1. Pokuste se budovat atmosféru, kde bude mít vaše dítě hodně nápadů, jakkoli bláznivě mohou znít. Je velmi zábavné vybírat z mnoha nápadů ten nejlepší. Učte své děti, že nápady jsou jako odrazové můstky – i ty nejabsurdnější mohou později vést k něčemu báječnému.

2. Nemějte strach smát se navzájem svým nápadům.

3. Vytvořte spousty příležitostí k pěstování originality.

- Sbírejte přírodní a tvořte originální výtvary.
- Povídejte si neuvěřitelné příběhy a vymýšlejte pokračování.

4. Občas předstírejte, že vás už nic nenapadá. Dejte si chvíli na přemýšlení, než přijдете s dalším nápadem, aby dítě zjistilo, že ty nejlepší nápady potřebují i čas a velké úsilí.

5. Povzbudte své dítě, aby si všímalo podoby každodenních věcí. „Proč tolik domů vypadá stejně?“ „Proč se lidé oblékají podle módy?“ „Má to nějaký důvod?“

6. Učte své dítě, aby si kladlo otázky o současném stavu věcí. „Jak by se tohle dalo dělat jinak?“ „Existuje nějaká možnost, jak začít létat?“ Nacházejte pokaždé novou cestu domů a popisujte si ji: která je nejhezčí, nejkratší, nejrychlejší?

7. Vyprávějte dětem příběhy inovátorů a vynálezců, kteří zpočátku neměli důvěru.

8. Učte své děti, že ty nejlepší nápady přicházejí nečekaně. Někdy je lepší vypnout své myšlení a odpočinout si. Druhý den může přijít nová myšlenka, nápad!

Aktivity na rozvoj tvořivosti

1. Alternativní využití

- Vyberte si nějaký předmět nebo věc, např. krmítko, sponku, ramínko na šaty, cihlu, deku.
- Vymýšlejte různé další možnosti využití tohoto předmětu.
- Ptejte se, jak by se dala tato věc využít ve škole, v supermarketu, v knihovně, v parku, ve vodě, apod.
- Jak by danou věc mohl využít učitel, prezident, číšník, dítě, důchodce, apod.

2. Dvacet způsobů...

Kdo dokáže vymyslet dvacet způsobů, jak... udělat radost květině, naučit kočku mluvit... čím hloupější, tím lepší!

3. V kůži někoho jiného

Někdy nás napadají nové nápady, když se úmyslně díváme na situaci z perspektivy někoho jiného.

- Řekněte svému dítěti, že máte v hlavě tajný úkol, a vyzvěte je, ať si vybere kohokoliv, třeba kamaráda, učitele, slavného fotbalistu, zpěváka – je to jen na něm.
- Pak zadejte úkol:
 - Co by dělal X, kdyby vládl světu?
 - Jaká by asi byla tvoje škola, kdyby ji řídila X?
 - Jak by asi X získala peníze na vylepšení dětských hřišť?

4. Vylepši to

- Vyberte si nějakou každodenní věc – nůž, pračka, televize, apod.
- Nejprve uvažujte o vlastnostech věci – z čeho je vyrobena? Jaká je na dotek? Jakou má barvu a tvar? Jaké funkce vykonává?
- Potom se zamyslete nad omezením – co lze vylepšit?
- Zdůrazněte, že právě takto vznikají nové vynálezy – vymýšlejí je lidé, kteří chtějí věc vylepšit, např. zavírací nůž, elastické prostěradlo, popelnice na kolečkách.
- Povzbuzujte dítě, aby takové věci samo vyhledávaly.

5. Vytvořte mapu myslí o kreativitě

Mapování myslí je skvělý nástroj pro probuzení kreativity u dítěte.

- Zvolte si nějakou myšlenku, kterou byste chtěli více prozkoumat, otázku nebo problémy, jež vyžadují nové myšlenky.
- Vezměte si velký list čistého papíru a do středu namalujte abstraktní obraz vašeho tématu.
- Dělejte volné asociace v reakci na váš abstraktní obraz, své asociace pište, malujte na větve mapy.
- Když jste vytvořili dostatek, udělejte si přestávku pro dozrání myšlenek a potom se ke své mapě myslí vraťte a vytvořte další vlnu asociací.
- Udělejte si další přestávku, zhodnoťte své asociace a hledejte souvislosti a rodící se témata.
- Poté mapu zestručněte, aby vyjadřovala nejvýstižnější postřehy, a znovu uspořádejte větve, aby odrážely novou strukturu vašich myšlenek.

6.6. Odvaha riskovat

„Není to tak, že věci, které se neodvážíme udělat, jsou obtížné: je to tak, že věci jsou obtížné proto, že se je neodvažujeme udělat.“

- Seneca (4 př. Kr.–65 n. l.), římský filozof -

Schopnost vyrovnat se s nejasností, vystoupit z pomyslné jistoty a podstoupit určité riziko je v současné době klíčovou dovedností, která vede k úspěchu a zachování zdravého rozumu. Podstoupit správné riziko znamená vystoupit ze zóny osobního pohodlí a zkusit podniknout něco nového, i když úspěch není zaručen.

V současnosti máme tendenci obalovat své děti vatou, abychom je uchránili před možným nebezpečím, a jako následek to může znamenat, že děti nedostanou možnost naučit se, že někdy je správné podstoupit promyšlené riziko, zvážit věci, představit si jejich nejlepší a nejhorší možné následky, připustit, že možná skončíme neúspěchem, budeme vypadat hloupě nebo budeme mít strach, a pak se do toho stejně pustit.

Jste-li dotlačeni až na samý okraj toho, co můžete, naučíte se mnohem víc a mnohem rychleji. A co víc, naučíte se, že selhání nebo negativní reakce druhých lidí neznamenají konec světa, což je pro děti velice důležité pochopit. Některé děti jsou absolutně ochromené strachem ze selhání. Ve škole si vybírají jednodušší úkoly a možnosti, aby zajistily, že si udrží své známky a pochvalu okolí, kterou potřebují. Doma se vyhýbají novým zážitkům, které by se jim nakonec mohly nesmírně líbit nebo jež by rozvíjily jejich osobnost naprosto novým způsobem.

Při návštěvě Ruské rodové školy (v současné době jedna z nejlepších škol v Rusku) letos v létě jsme viděli, jak jsou děti neustále připravovány na změny a jak denně posunují své hranice, např. dívky trénují ve skupinách se šavlí, chlapci cvičí bojová umění, brzy ráno běhají několik kilometrů a otužují se ve vodě v létě i v zimě. Pracují ve společných skupinách, jakmile skupina společně začne fungovat efektivně a začne mít výsledky, ihned je opět znovu promíchána a začíná se znovu. Příklady bychom zde našli celou řadu (více viz studie a video Ruská rodová škola – natočila www.maitrea.cz).

Rozvíjet zdravý postoj k riziku a nezdolnost, schopnost otřepat se, když výsledek není takový, v jaký jste doufali, je naprosto nezbytnou součástí dospívání a dosahování intelektuálního, fyzického i emočního potenciálu jedince. Je to něco, co odděluje ty doopravdy úspěšné od těch, kdo se nikdy neodvážejí chytit štěstí za pačesy.

Rychlé tipy pro rozvíjení odvahy riskovat

1. Podporujte riskování. Vedte své děti k novým výzvám a odklánějte je z cesty „hraní na jistotu“, kdykoliv je to přiměřené situaci. Neznamená to, že máte dítě vystavovat riziku, ale že zkrátka potřebuje vyhledávat zajímavé činnosti a zážitky, které jsou o kousek posunuté za hranici toho, co děti normálně a pohodlně dělají.

2. Podpořte své děti během nových prožitků. Povzbuzujte je, buďte s nimi, vydatně jim důvěřujte a dávejte to najevo, na konci ale ustupte do pozadí – děti se budou cítit nejlépe, když se jim podaří překonat jejich obavy. A pokud se to nepodaří, pomozte jim pochopit, že to není konec světa. Každé překonání a podstoupení rizika posunuje člověku hranice a díky tomu se stává silnější.

3. Pomozte svým dětem samostatně rozhodnout, není-li riziko příliš velké. Projevte vctičený se do jejich situace, třeba tím, že řeknete: „*Zní to opravdu zajímavě... Co je na tom dobrého? A co špatného?*“ Učte děti zvažovat, nakolik to souzní nebo koliduje s jejich hodnotami (poctivost, dobrota a zodpovědnost). Chystá-li se dítě podstoupit nerozumné riziko, neříkejte mu hned NE, ale rozeberte s ním situaci, jaký to může mít na něj dopad.

4. Chvalte své dítě za to, že se chopilo příležitosti, za odvalu a to, že se projevuje iniciativně. Dělejte to obzvláště tam, kde je výsledek očividně neúspěšný. Vyzdvihněte, o kolik obdivuhodnější je podstoupit odpovědné riziko, než bázlivě čekat, až se do dobrodružství pustí někdo jiný.

5. Vysvětlete svému dítěti, jak je důležité, aby se obracelo na druhého radu, kdykoliv si není jisté, co ohledně zvažovaného rizika udělat.

6. A hlavně podstupujte rizika vy sami. Nezapomínejte zkoušet nové věci a vyjděte ze své zóny pohodlí. Dítě potřebuje vidět vzor, že umíte zvládnout neúspěch a neodradí vás to zkoušet nové věci.

7. Mluvte s dítětem o vlastních příkladech úspěchu i neúspěchu, rozeberte tyto situace a nechte ho, aby přišlo s vlastním poučením.

Aktivity na rozvoj odvahy riskovat

1. Vlastní riziko

- Nechte dítě popřemýšlet a napsat riziko, které by rádo podstoupilo.
- Na jednu stranu jej nechte napsat tu nejlepší věc, jaká se mu může stát, pokud riziko podstoupí, poté nejhorší možný dopad, jaký to může mít, a nakonec co by se mohlo stát, kdyby riziko nepodstoupilo.
- Odpovědi odhalí spoustu zajímavých věcí, hovořte s ním o nich.

2. Vyšetřovatel rizika

- Povzbuzujte své dítě, aby se pokusilo najít v knihách nebo filmech nějaké postavy, které podstoupily riziko, a nechte ho zvážít, jestli tahle rizika „stála za to“, nebo ne.
- Rozšířte tuto činnost na vyhledávání příběhů skutečných lidí (ve škole, v rodině, ve zprávách, v okolí), kteří podstoupili nějaké riziko. Spojte to s pátráním ve vašem rodokmenu, na této osobní rovině se riskování dítěti přiblíží.

3. Vnášení zmatku

Zásada se dotýká samotného nitra duše. Schopnost rozvíjet tuto zásadu u svých dětí můžeme pěstovat přijímáním protikladu.

- **Radost a smutek** – Pomyslete na nejsmutnější okamžik vašeho života. Které chvíle byly naopak nejradostnější? Jaký je vztah mezi těmito dvěma stavů? Cítili jste někdy radost a smutek naráz?
- **Důvěrnost a nezávislost** – Ve vašich nejbližších vztazích, jaká je souvislost mezi důvěrností a nezávislostí? Můžete mít jedno bez druhého? Vyvolala ve vás tato souvislost někdy úzkost?
- **Síly a slabiny** – Uveďte minimálně tři z vašich silných stránek. Uveďte tři nebo více z vašich slabých stránek. Jak spolu vlastnosti na obou seznamech souvisejí?
- **Dobro a zlo** – Je možné být dobrý, aniž by člověk uznával a chápal své sklony ke zlu, to, čemu Jung říkal „Stín“? Co se stane, když lidé o tom stínu nevědí, nebo ho popírají? Jak můžete poznat a přijmout své předsudky, nenávisť, vztek, žárlivost, závist, chamtivost, pýchu a lenost, aniž byste je nějak dávali najevo?

4. Stejná pohádka

- Vyprávějte dětem stejnou pohádku na dobrou noc, ale vždycky si vymyslete jiný konec.
- Nechte dětem, ať tu pohádku převyprávějí sami, a také ať vymyslí vždy nový konec.

Kromě toho, že to děti bude náramně bavit, podpoříte tak vlastní i dětskou fantazii. Také tím budete rozvíjet jejich lásku k neznámému.

6.7. Moudrá rozhodnutí

„Životní úspěch nezávisí na podmínkách, které máme, ale na našich rozhodnutích.“

- Hal Urban -

Všichni víme, že učinit zaručeně správné rozhodnutí může být někdy prostě nemožné. Ale umět si rozmyšlet různé možnosti, zvažovat pro a proti a předvídat možné následky určitého způsobu jednání činí tento proces mnohem spolehlivějším.

Děti se musí neustále rozhodovat a některá rozhodnutí mají vážný dopad na jejich životy.

Příliš často se naše děti spolehnou na nejasný instinkt a na to, co jim říkají druzí. Promyšlet jednotlivé možnosti se proto může zdát nudně zdoluhavé. Právě proto je tak důležité začít budovat správné rozhodovací návyky od raného věku a učit děti za tato rozhodnutí přebírat zodpovědnost.

Rychlé tipy pro rozvíjení moudrého rozhodování

1. Kdykoliv je to vhodné, mluve otevřeně o rozhodnutích, která činíte. Ukažte dítěti, že zvažujete pro a proti různých možností, a je-li to možné, zapojte do této činnosti i své děti. Např. plánování dovolené, plánování oslavy narozenin, stavba domu apod.

2. Učte své děti, že stojí za to své obtížné rozhodnutí na chvilku odložit.

3. Pomozte svým dětem poznat, že pečlivým promyšlením věcí dělají všechno, co mohou.

Aktivity na rozvoj schopnosti moudře se rozhodovat

1. Mám problém

První krok v učinění správného rozhodnutí je zvážit všechny své možnosti. Přesně k tomu tato hra děti povzbuzuje.

- Jeden hráč vymyslí problémovou situaci, vážnou nebo bláznivou – například že jste uvízlí na stromě nebo se pohádali s nejlepším kamarádem.
- Potom se hráči střídavě pokoušejí vymyslet co nejvíc možných řešení.
- Na konci si každý vybere jeden nápad, který se mu zdál nejzábavnější, jeden, který byl nejoriginálnější a jeden, který byl ze všech nejrozumnější.

2. Úhly pohledu

- Povzbudte své děti, aby braly v úvahu různé úhly pohledu, než se rozhodnou. Tato velmi jednoduchá řada otázek stojí za zapamatování, abyste ji mohli používat při řešení problematických témat:

- Kolik nejrůznějších lidí by na tohle mohlo mít nějaký názor?
- Co by si mohl myslet pan X? Proč?
- Co by si mohl myslet pan Y? Proč?
- A co si myslíš ty? Proč?

3. Obrácené myšlení

Obrácené myšlení, nástroj pro kreativní myšlení, který se někdy používá v oblasti obchodu, spočívá v položení opačné otázky, než je ta, o které přemýšlíme. To může zapůsobit jako podnět pro všechny možné nečekané nápady. S dětmi tato technika velmi dobře funguje jako způsob, jak vyvolat originální možnosti, na které by děti jinak nepomyslely. Např. když dítě přemýšlí, co si koupí za peníze od babičky, které dostalo, můžete se ho zeptat: „Jak nejlépe promrháš své kapesné?“

6.8. Sociální inteligence

„Nikdo – ani rockové hvězdy, ani profesionální atleti, ani softwaroví miliardáři, dokonce ani géniové – nikdo to nedokáže sám.“

- Malcolm Gladwell, spisovatel -

Sociální inteligence je životně důležitá přísada, máme-li vychovat děti, které využijí většinu svých schopností a naplní svůj potenciál. Na čem záleží, to je schopnost učitelů/vychovatelů naučit děti od raného věku bez obtíží komunikovat ve společnosti dospělých. Takřka v každé oblasti, podíváme-li se na ty nejúspěšnější lidi, najdeme jedince, kteří mají vnitřní důvěru ve svou vlastní hodnotu. Je to pocit, že zapadají do společnosti. Psycholog Gardner sociální inteligenci nazývá „interpersonální inteligenci“. Popisuje ji jako citlivost k náladám, pocitům a povahám jiných lidí, schopnost spolupracovat ve skupině a znalost způsobu, jak odhalit to nejlepší v lidech, se kterými jednáme.

Rychlé tipy pro rozvíjení sociální inteligence

1. Pomozte svému dítěti uvědomit si, že nikdo nemůže být dobrý ve všem.

Opravdovým znakem inteligence je rozpoznat a oceňovat své silné stránky a vědět, kam jít „zaplnit mezery“. Říkejte svému dítěti často a konkrétně, co se vám na něm líbí a co na něm obdivujete. Vyzdvihujte jeho úžasné vlastnosti a dovednosti. A když se objeví překážky nebo problematické situace, povzbuzujte dítě, ať je sebevědomé, přátelské a aktivní v schopnosti požádat o to, co potřebuje.

2. PProbírejte s dítětem problematické věci. Povzbuzujte je k diskutování o svých nápadech, pocitech, zážitcích.

3. Vytvářejte svým dětem příležitosti ke komunikaci s jinými dospělými, než jste vy. Např.: Nechte je vysvětlit u doktora, co je trápí. Zapojte je do diskuse se svými přáteli.

4. Učte děti naslouchat a přemýšlet o pocitech druhých. Dávejte jim otázky ohledně pocitů. Např.: Jak se ta paní asi cítila? Jaké pocity se odehrávaly v tobě a jaké asi ve mně?

5. Učte děti nezávazné konverzaci i s neznámými lidmi.

6. První dojem je velmi důležitý. Ukažte dětem, jak navázat oční kontakt, usmát se a pevně stisknout ruku dospělému při vhodných příležitostech.

7. Pokoušejte se hledat příležitosti, jak zahrnout své děti do skupinových aktivit a úkolů, a vytvořte pravidlo, že pokaždé přítom v týmu mohou zaujmout jinou roli.

8. Často dítěti opakujte, že dobří kreativní myslitelé či výborné výsledky vznikly ze spolupráce více lidí, kteří se vzájemně podporovali a dali své nápady a znalosti dohromady jako stavební kostky. Ukazujte to na příkladech úspěšných výsledků nebo výrobků.

Aktivity na rozvoj sociální inteligence

1. Můj démon

V klasické knížce pro děti Zlatý kompas od P. Pullmana mají lidé své vlastní „demony“ – kouzelné zvířecí společníky, kteří nějakým způsobem reprezentují vnitřní povahu každého člověka. Dnes je natočen na motivy knihy i stejnojmenný film pro děti.

- Dobrým způsobem, jak pomoci dítěti přemýšlet o svých vlastnostech a zvažovat, jak je mohou vnímat druhí, je zeptat se: „Kdybys měl zvířecího démona, jaké zvíře by to bylo?“
- Popovídejte si o důvodech, které dítě vedly k jeho volbě, a potom se zeptejte, jestli by si to mysleli i jiní lidé (kamarádi, učitelé, sourozenci).
- Navrhli by snad jiné zvíře? Jestli ano, proč by to tak mohlo být?

Tahle činnost nám může pomoci odhalit skutečnost, že se často chováme různě v různých situacích. Tento druh sebeuvědomění je velmi užitečný. Kdybychom se mohli naučit vědomě ukazovat určité své vlastnosti, které se budou hodit k určitým situacím, rozvinuli bychom podstatný aspekt své „sociální inteligence“.

2. Hraní rolí

Mladší děti často milují ztvárňování různých rolí, a to pro ně může, s trochou vedení, znamenat velkou pomoc v učení se, jak se projevovat ve velké škále situací.

- Navrhněte nějaký scénář, např.: vybědněte dítě, ať si představí, že je v obchodě, rozhodne se, co si koupí, zaplatí a odejde, ale hned si uvědomí, že prodavač mu nevrátí peníze zcela správně. Co udělá?

Cílem je naučit dítě, aby bylo přímé, výstižné a zdvořilé v žádání o to, co chce, nebo ve vysvětlování, co si myslí a co cítí. Také je to výborná příležitost, jak poznat hodnotu kreativního myšlení a kompromisu. Spolu s dětmi určitě vymyslíte spoustu dalších podobných scének.

Pravidlo 10 000 hodin

Již téměř celou jednu generaci „věř“ mezi psychology z celého světa vášnivá debata, kterou by většina z nás nejspíš považovala za dávno uzavřenou. Otázka zní – existuje vůbec něco jako vrozené nadání? Instinktivní odpověď je ano. Úspěch rovná se talent plus dřina. Přesto na tomto pohledu něco nehraje. Čím více totiž psychologové analyzují životopisy slavných a úspěšných lidí, tím menší význam přisuzují vrozenému nadání a naopak větší tvrdé práci.

Hlavním důkazem je v tomto sporu studie, kterou na počátku 90. let 20. století vypracoval psycholog K. Anders Ericsson se svými dvěma kolegy z elitní berlínské Akademie muzických umění. S pomocí profesorů akademie roztržili všechny houslisty do tří skupin. V první skupině byly hvězdy, studenti s vyhlídkou na kariéru světových sólistů, ve druhé ti, kteří byli hodnoceni pouze jako „dobří“. A ve třetí byli studenti, kteří neměli velkou naději na profesionální kariéru a kteří se chtěli stát učitelé hudby na veřejných školách. Všem houslistům pak Ericsson položil tutéž otázku: „Kolik hodin máte za celou svou kariéru, od chvíle, kdy jste poprvé vzali do ruky smyčec, přibližně odcvičeno?“

Všichni hudebníci ze všech tří skupin začali s hraním zhruba ve stejném věku, kolem pěti let. V prvních několika letech cvičili všichni víceméně stejně poctivě, asi dvě až tři hodiny týdně. Kolem osmého roku věku se však začaly projevovat první nápadné rozdíly. Studenti z první skupiny začali cvičit více než ostatní – v devíti letech šest hodin týdně, v desíti osm, ve čtrnácti šestnáct a tak stále dál až do dvaceti let, kdy už cvičili – to znamená záměrně a soustředěně hráli na svůj nástroj s úmyslem se zlepšit – přes třicet hodin týdně. Ti nejlepší z dvacetiletých studentů měli odcvičeno celkem deset tisíc hodin. Naopak ti průměrní stihli za svůj hudební život jen osm tisíc hodin a budoucí učitelé pouhé čtyři tisícovky.

Nato Ericsson se svými kolegy porovnal amatérské klavíristy s profesionály a došel k témuž závěru. Amatéři v dětství nikdy necvičili víc než tři hodiny týdně a ve dvaceti měli odcvičeno dva tisíce hodin. Oproti tomu profesionálové svou tréninkovou zátěž rok od roku soustavně navyšovali a ve dvaceti měli, stejně jako houslisté, v rukou deset tisíc hodin cvičení.

Na Ericssonově studii je překvapivá skutečnost, že ani on, ani jeho kolegové neobjevili žádný „přirozený talent“, žádného muzikanta, který by snadno vykulusal až na vrchol bez nějakého zvláštního tréninku. A nepřipadli ani na žádné studenty, kteří by cvičili poctivěji než všichni ostatní, a přesto neprozrazili do nejvyšších hudebních sfér. Z jejich výzkumu vyplývá, že člověku stačí jen takové nadání, aby se dostal na hudební školu. Pak už odlišuje virtuóza od hudlaře jen ochota a vůle tvrdě pracovat. To je celé tajemství. Lidé, kteří dosáhli samotného vrcholu, nepracují tvrději nebo mnohem tvrději. Oni pracují mnohem, mnohem, mnohem tvrději.

K závěru, že podmínkou schopnosti plnit velmi složité úkoly je určitá minimální úroveň tréninku, opakovaně dospěla řada obdobných studií. Výzkumníci se dokonce shodli na kouzelném čísle, které je podle nich zárukou pravého mistrovství – deset tisíc hodin cvičení.

„Na základě těchto studií se mezi odborníky pomalu formuluje teorie, že deset tisíc hodin tréninku je nutnou podmínkou toho, aby se člověk stal mistrem světového kalibru – v čemkoliv,“ píše neurolog Daniel Levitin. Toto číslo se objevuje v jedné studii za druhou, ať už jde o skladatele, basketbalisty, spisovatele, krasobruslaře, klavíristy, šachisty, nebo třeba špičkové zločince. Ovšemže to nevysvětluje, proč jedni vytěží ze stejné poctivé tréninku víc a druzí méně. Každopádně zatím nikdo nenarazil na skutečně prvotřídního mistra, který by měl odcvičeno méně. Zdá se, že mozku trvá nejméně 10 000 hodin, než vstřebá vše, co ke skutečnému mistrovství potřebuje. A to platí i pro lidi, které považujeme za geniální.

Číslo 10 000 hodin je pochopitelně zajímavé rovněž tím, že je to obrovská hromada času. Je prakticky nereálné, aby člověk odtrénoval deset tisíc hodin v průběhu dětství a dospívání sám o sobě. Bez rodičů, kteří by jej vedli a podporovali, se žádný budoucí mistr neobejde. A navíc nesmí být chudý, protože kdyby měl po večerech či odpoledních uklízet hotely či umývat nádobí, aby neumřel hladu, neměl by dost času na procvičování. Potřebného počtu odtreňovaných hodin ve skutečnosti dosáhnou jen ty děti, které se dostanou do nějakého specializovaného programu či klubu, nebo jimž se naskytne mimořádná příležitost.

7. Závěr

Právě jste dočetli manuál, který by vám měl poskytnout návody a doporučení, jak pomoci svým dětem (a také sami sobě) s nalezením a rozvojem jejich nadání/talentu. S ohledem na jeho rozsah se rozhodně nejedná o vyčerpávající informace. Na druhou stranu jsme se snažili vybrat to nejdůležitější, co byste měli využívat při každodenní práci i zábavě s vašimi dětmi. Jestli se nám to povedlo či nikoliv je na vašem posouzení.

Co bychom rádi závěrem zdůraznili, je skutečnost, že děti jsou vaše budoucnost a jaké budou ony, taková bude i naše společnost a svět. Budou šťastné, nebo nešťastné, svobodné, nebo závislé, pracovitě, nebo lenivé, úspěšné, nebo neúspěšné? Ať se vám to líbí či nikoliv, je to právě vaše zodpovědnost, kam je nasměrujete a jaký jim poskytnete základ do jejich života.

Dnešní svět bohužel často vytváří dojem, že nadání/talent mají pouze ti vyvolení. Není to pravda. Pokud vaše dítě není pohybově nadané, nebo nemá hudební sluch či jinou schopnost, neznamená to, že nemá nadání. Podobně děti, které nejsou označovány za ty „chytřejší“ ve školních předmětech, mohou být naprosto výjimečné ve zcela jiných činnostech.

Nejdůležitější ze všeho je především vaše rodičovská podpora a každodenní rozvoj jejich individuálních schopností. Jen tak zajistíte, aby se jejich talent skutečně naplno rozvinul a pouze v nich nedřímá, nebo se nepovšimnut časem zcela nevytratil. I když to může být někdy náročné, ten výsledek rozhodně stojí za to! Budeme vám v tom držet palce.

Své názory nám můžete psát na e-mail info@silnestranky.cz nebo také prostřednictvím stránek www.silnestranky.cz.

Michal + Monika Martochovi

Tato metodika vznikla v rámci projektu „Nadání...brána k úspěchu“, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Projekt se zaměřuje na mimořádně nadané děti, resp. práci s nimi v organizacích zájmového vzdělávání; veškeré informace o něm naleznete na webu www.projekt-nadani.cz a zde je také možno po registraci stáhnout další materiály, případně absolvovat elearningové kurzy.

Projekt realizují:

Žadatel: LYRIX centrum, s.r.o., www.lyrix.cz

Partner: PROFICIO, o.s., www.rodinne-centrum.cz

Další případné info na telefonu 725 210 055 nebo na info@projekt-nadani.cz

8. Zdroje a informace pro další rozvoj nejen talentu

Pro všechny z vás, kdo si chcete dále rozšiřovat své znalosti a dovednosti v oblasti talentu, přinášíme ucelený přehled zdrojů. Jedná se o testy, nástroje, ale také filmy, dokumenty a knihy, které vám mohou být inspirací, nebo vám mohou ukázat nový směr či nejnovější vědecké poznatky v oblasti talentu, silných stránek, vzdělávání, mozku, motivace, štěstí, apod.

Testy, diagnostiky a jiné metody:

IQ – www.iq-tester.cz, www.mensa.cz, cz.iq-test.eu

EQ – www.eqtesty.cz

StrengthsFinder – www.strengthsfinder.com, www.silnestranky.cz

StrengthsExplorer – www.strengthsexplorer.com

Barvy života – www.barvyzivota.cz, www.dap-services.cz

Socionika – www.socionika.eu

Zpětná vazba – www.silnestranky.cz/zpetna-vazba.aspx, www.360zpetnavazba.cz

Filmy:

Ukaž mi, co umíš

Muž, který sázal stromy

Pokojný bojovník

Společnost mrtvých básníků

Dobry Will Hunting

Mezi zdmi

The Ron Clark Story

Ruská rodová škola

Pravidla moštárny

Poslední samuraj

Nádherná zelená

Celestinské proroctví

Knihy v českém jazyce:

Bod zlomu

Mimo řadu

Mžik

Respektovat a být respektován

Aby dítě bylo šťastné

Svoboda a hranice, láska

a respekt – Co od nás děti potřebují

Čtyři dohody

Emoční inteligence

Svoboda v práci

Jak si lidé hrají

Koncept kontinua

Muž, který sázal stromy

Lenost k úspěchu

Myslet jako Leonardo

Jak se rozhodujeme

7 návyků vůdčích osobností

Mýty ve vzdělávání

Knihy v anglickém jazyce:

First, break all the rules

Now, discover your strengths

StrengthsFinder 2.0

Go Put Your Strengths to Work

Happiness

Talent is Overrated

Well Being

Building Engaged Schools

Strengths based leadership

Dokumenty a přednášky v českém jazyce nebo n. českými titulky:

Consuming Kids

Nastolme revoluci ve vzdělávání – www.ted.com/talks/view/lang/cze/id/865

Školy ničí kreativitu – www.ted.com/talks/view/lang/cze/id/66

Jak se z touhy učít se stane sběratelství známek – www.youtube.com/watch?v=7cnxm-OatVs

Konečně v penzi. Už můžu dělat, co mě baví – www.youtube.com/watch?v=CaEA91_dI7Q

Nick Vujicic – Motivační vzkaz – www.youtube.com/watch?v=vCvbNcMxXo0

Překvapivé vědecké poznatky o odměňování a motivaci –

www.ted.com/talks/view/lang/cze/id/618

Skrytá síla úsměvu – www.ted.com/talks/lang/cze/ron_gutman_the_hidden_power_of_smiling.html

O chybování – www.ted.com/talks/lang/cze/kathryn_schulz_on_being_wrong.html

Naslouchej, uč se... až potom veď – www.ted.com/talks/lang/cze/stanley_mcchrystal.html

Změňme vzdělávání pomocí videa –

www.ted.com/talks/lang/cze/salman_khan_let_s_use_video_to_reinvent_education.html

Lingvistická genialita nemluvnat –

www.ted.com/talks/lang/cze/patricia_kuhl_the_linguistic_genius_of_babies.html

Hraním k zaujetí chlapců ve výuce –

www.ted.com/talks/lang/cze/ali_carr_chellman_gaming_to_re_engage_boys_in_learning.html

Vyučujme děti skutečně matematiku pomocí počítačů –

www.ted.com/talks/lang/cze/conrad_wolfram_teaching_kids_real_math_with_computers.html

7 způsobů, jakými hry odměňují mozek –

www.ted.com/talks/lang/cze/tom_chatfield_7_ways_games_reward_the_brain.html

Jak se rodí nápady –

www.ted.com/talks/lang/cze/steven_johnson_where_good_ideas_come_from.html

Sugata Mitra a jeho nové experimenty v samostudiu –

www.ted.com/talks/lang/cze/sugata_mitra_the_child_driven_education.html

Nový pohled na poruchy učení –

www.ted.com/talks/lang/cze/aditi_shankardass_a_second_opinion_on_learning_disorders.html

Inovace ve vzdělávání ve slumech –

www.ted.com/talks/lang/cze/charles_leadbeater_on_education.html

Vychovávejme děti být podnikateli –

www.ted.com/talks/lang/cze/cameron_herold_let_s_raise_kids_to_be_entrepreneurs.html

Hodiny matematiky potřebují různou změnu –

www.ted.com/talks/lang/cze/dan_meyer_math_curriculum_makeover.html

Hraní her může učinit svět lepším –

www.ted.com/talks/lang/cze/jane_mcgonigal_gaming_can_make_a_better_world.html

Kiran Bir Sethiová učí děti, jak vzít věci do svých rukou –

www.ted.com/talks/lang/cze/kiran_bir_sethi_teaches_kids_to_take_charge.html

Arthur Benjamin předepisuje změnu výuky matematiky –

www.ted.com/talks/lang/cze/arthur_benjamin_s_formula_for_changing_math_education.html

Nejezte to marshmallow –

www.ted.com/talks/lang/cze/joachim_de_posada_says_don_t_eat_the_marshmallow_yet.html

Jak se děti učí samy od sebe –

www.ted.com/talks/lang/cze/sugata_mitra_shows_how_kids_teach_themselves.html

Proniknutí do mozkové mrtvice –

www.ted.com/talks/lang/cze/jill_bolte_taylor_s_powerful_stroke_of_insight.html

O návycích pro štěstí –

www.ted.com/talks/lang/cze/matthieu_ricard_on_the_habits_of_happiness.html

8 tajemství úspěchu –

www.ted.com/talks/lang/cze/richard_st_john_s_8_secrets_of_success.html

9. Použitá literatura

Knihy:

1. Malcolm Gladwell – Mimo řadu – *Outliers – Story of Success*, vydalo nakladatelství Dokořán s.r.o. 2009
2. Michael J. Gelb – *Myslet jako Leonardo*
3. Tom Rath – *StrengthsFinder 2.0*, vydalo Gallup Press 2007
4. Travis Bradberry, Jean Greaves – *Emotional Intelligence 2.0*, vydalo Talent Smart 2009
5. Marcus Buckingham, Donald O. Clifton – *Now, discover your strengths*, vydalo The Free Press 2001
6. Jonah Lehrer – *Jak se rozhodujeme?*, vydalo nakladatelství Dokořán 2010
7. Daniel Goleman – *Emoční inteligence*, vydalo nakladatelství Columbus 1997
8. Geoff Colvin – *Talent is Overrated*, vydalo Penguin Group 2008
9. Tom Rath, Jim Harter – *Well Being*, vydalo Gallup Press 2010
10. Gary Gordon – *Building Engaged Schools*, vydalo Gallup Press 2006
11. Fred Gratton – *Leností k úspěchu*, vydalo Mamadam s.r.o. 2006
12. Výzkumná zpráva – *Psychologické aspekty rodičovství rozumově nadaného*
13. Jiří Halda – *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*, Praha 2011
14. Stanislas Dehaene – *Smysl pro čísla*
15. Jana Nováčková – *Mýty ve vzdělávání*
16. C. J. Simister – *Vaše chytré dítě*, vydalo Computer Press, 2011

Internetové zdroje:

1. www.centrumpsychoterapie.cz/pouzivane-metody/mbti/
2. www.stainerconsulting.cz/mbti/Informace_o_osobnostnich_typech.php
3. www.outdoorsolutions.cz/cz/dokumenty/?act=get&check=0423b54a62a0baa438b31a103bc7e0b2&id=20
4. www.kornferry.com/BoardandCEOServices
5. www.iwaldorf.cz/wald_ped.php?menu=ped-owa
6. www.montessoricr.cz/Montessori_principy.php
7. www.montessori-pastviny.cz/zakladni-principy/
8. studium.propychology.cz/system/files/ALTERNATIVN%C3%8D%20PEDAGOGIKA.doc
9. www.waldorf-semily.cz/web/data/dokumenty/1296590196/soubory/svp1.pdf
10. lafia.sweb.cz/?pg=clanky
11. spomocnik.rvp.cz
12. www.mzp.cz
13. www.zkola.cz
14. www.lumiar.org.br/english/index.html
15. www.hole-in-the-wall.com/insight.html
16. www2.ed.gov/rschstat/eval/tech/evidence-based-practices/finalreport.pdf
17. www.strengthsfinder.com
18. www.barvyzivota.cz
19. elearning.rvp.cz
20. www.knewton.com
21. www.socionika.eu
22. www.ted.com/talks/lang/eng/sir_ken_robinson_bring_on_the_revolution.html
23. www.ted.com/talks/lang/eng/ken_robinson_says_schools_kill_creativity.html
24. www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/21524-testy-inteligence-zachyti-jen-cast-schopnosti.html
25. www.zaria.cz/clanek/psychologie/iq-neholi-inteligenci-kvociant/15972
26. psychologie.doktorka.cz/co-je-to-emocni-inteligence/
27. strengths.gallup.com/private/Resources/CSFTechnicalReport031005.pdf
28. www.talnet.cz
29. www.nidm.cz
30. www.standards.dfes.gov.uk/giftedandtalented/
31. <http://www.teachernet.gov.uk>
32. www.duchovnisetkani.cz/rodina/vychova/
33. jakub.hucin.cz/vychova.html
34. www.wikipedia.org
35. www.louiseporner.com.au/pdfs/motivating_children_web.pdf
36. www.centrumindigo.cz/principy-montessori/
37. www.ippp.cz
38. www.silnestranky.cz

Poznámky

www.projekt-nadani.cz

MANUÁL MIMOŘÁDNĚ NADANÉ DÍTĚ V RODINĚ

Michal Martoch / Monika Martochová Dudová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ